Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...мнай 1921 оной ...риин 21-hээ гарана. | № 252 (18575) | 1990 оной ноябриин 2, пятница | Сэн 3 мүн.

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Нютагай хэблэлнүүдтэ захил хэхэ болзор ноябриин 25 болотор һунаагдаа.

„Буряад үнэн" газетэдээ захил хэхэеэ бү мартагты! Шамдаял, нүхэд.

...ПСС-эй РЕСКОМОЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ ...НФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...эй Буряадай республи... комитедэй IX пленум үр... болоҗо үнгэрбэ.

...дэ удаадахи асуудал... ...ардажа үзэгдөө: респуб... партийна XXXV конфе... партиин рескомой тоо... ...элидхэл баталалга (хоёрдо... ...дань); Буряадай респу... ...на партийна организа... ...жал ябуулгын програм... ...ект; КПСС-эй республи... комитедэй аппарадай ...амжа ба тооень үсөөрүүл... ...элэй асуудал.

...на конференцидэ реско... ...оото элидхэл эдэбхитэй... ...бшэн хэлсэгдэбэ. Плену... ...һэн бүлэгүүдтэ 41 ...эл зүбшэн хэлсэлгэдэ ...КПСС-эй республикан... ...тедэй гэшүүд ба гэшүүн... ...адууд В. Ф. Железня... Е. Гулгонов, В. И. Трофи... В. Рютин, А. Н. Колдунов, ...ов, В. К. Агалов гэг... ...арна заседани дээрэ бү... ...үгһөө үгэ хэлэбэ.

...С-эй рескомой пле... ...гдэһэн асуудалаар ни... ...ол баталан абаа:

...С-эй рескомой тоосоото ...баталха. 2. КПСС-эй Бу... республиканска органи... тоосоото-һүнгалтын кон... ...дээрэ КПСС-эй реско... ...дэхи секретарь Л. В. По... тоосоото элидхэл хэхы... ...аха. 3. КПСС-эй горко... ...райкомуудаар дамжуу... ...тийна эхин организаци... ...ба республиканска пар... конференциин делегадуудые тоосоото элидхэлтэй танилсуулха. 4. Рескомой пленум дээрэ, КПСС-эй райкомууд ба горкомуудта, партийна эхин организацинуудта хэгдэһэн ажаглалта, дурадхалнуудые элидхэлээ саашань нарижуулхадаа хараадаа абаха.

һаябын сагта республиканска партийна организациин ажал ябуулгын программын проект зүбшэн хэлсээд, республикын коммунистнуудай ба ажалшадай үргэнөөр зүбшэн хэлсэхын тула хэблэлдэ толилхо гэһэн шиидхэбэри абтаба.

Рескомой аппарадай байгуулламжые обществодохи мүнөө үеын байдалда тааралдуулха, партийна, совет ба ажахын органуудай уялгануудые амяарлаха гэжэ заагдаа. КПСС-эй шэнэ Устав абалгатай ба гаргашануудые хороолготой, байгууламжатай, штадуудтай ба 1991 оной партийна бюджедые бүрилдүүлгэтэй холбоотой тогтоол КПСС-эй реском баталан абаа. 1991 ондо рескомой хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөһэнэй фондые 45, горкомуудай ба райкомуудайхиие—50 процентээр хорохо гэжэ тогтоол дотор хараалагдаба. Энэнһээ уламжалан, партийна комитедүүдэй аппарадууд үсөөрүүлэгдэхэ.

КПСС-эй рескомой мүнөө бии байгаа байгууламжа үгы хэжэ, орондонь республиканска комитедэй шэнэ байгууламжа эмхидхэхэ гэжэ дурадхагдаа. Энэнь республиканска партийна организациин һунгагдамал (пленум, комиссинууд) ба гүйсэдхэлгын (бюро ба секретариат) органуудай хүдэлмэриин аппарат болохо ёһотой. Энээнэй тулада партиин рескомой иимэ байгууламжа дурадхагдаба: эмхидхэ эйпартийна хүдэлмэриин таһаг; үзэл сурталай таһаг; социально-экономическа шэнжэлэлгын ба уридлан хараалалгын таһаг; аграрна политикын таһаг; хэрэгүүдые эрхилхэ управлени; ниитэ асуудалнуудай ба хэрэг данса эрхилэлгын талаар сектор.

1990 оной ноябрь—декабрь һаралнуудта штадуудые үсөөрүүлхэ гэжэ секретариат тогтоолоор уялгалагдаба. Тиихэдэ мэдэсэ ехэтэй, партийно-политическэ хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй, партийна хүдэлмэридэ мүнөө үеын эрилтээр хандажа шадаха хүдэлмэрилэгшэдөөр республиканска партийна комитедэй аппарадые бүрилдүүлхэ гэжэ хараалагдаа.

Пленум эмхидхэлэй асуудал хаража үзэбэ: ондоо хүдэлмэридэ ороһонтойнь дашарамдуулан, партиин рескомой үзэл сурталай таһагые даагшаһаа В. М. Горлов сүлөөлэгдэбэ.

Энээгээр КПСС-эй рескомой пленум хүдэлмэриеэ түгэсхэбэ.

* * *

Республикын XXXV партконференцидэ Шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл хаража үзэхын тула республиканска партийна организациин Шалгалтын комиссиин заседани үнгэргэгдэбэ. Тоосоото элидхэл хэхыень Шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ М. Г. Намсараевта даалгагдаа.

Кабанскын районой Твороговско шубуунай фабрикын Твороговкын һүнэй фермэдэ 10 һаалишад 260 үнеэдые һаана. һаалишадай дунда Любовь Владимировна Нечкина, Татьяна Григорьевна Киселева гэгшэд юһэ һарын хугасаа соо даажа абаһан үнеэн бүриһөө 3000 килограмм һү һаажа, ажахы соогоо түрүүлнэ. Тэдэнэр жэлэй дүүрэтэр үнеэн бүриһөө 4000 килограмм һү һааха хүсэлэнтэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: һаалишан Л. В. Нечкина.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХУЖАРЛАН УНШАНАБДИ

Түрэл хэлэн дээрээ бэшэжэ, уншажа һураха гээшэ тон ехэ гүн гүнзэгы удха шанартай хэрэг гээшэ. Тиимэһээл минии бага балшар ябахада, эхэ эсэгэмни буряадаар бэшүүлжэ, уншуулжа һургаһан юм. «Буряад үнэн» газетээ бүри наймэн наһатайһаа торонгүйгөөр уншадаг һэм. Манай Хурамша, Харганаа нютагуудай хүн зон өөрынгөө түрэл хэлэн дээрэ газетэ, журнал, номуудые уншаха дуратай юм. Манай нютагһаа бэрхэ, бэлигтэй, шүлэгшэд Даши Дамбаев. Алексей Бадаев гэгшэд урган гаража, бултанай анхарал татадаг байгаа һааб даа. Энэ хоёр шүлэгшэднай «Буряад үнэн» газетэдэ хүдэлһэншье, энэ газетын хуудаһанууд дээрэ эгээл һайн бүтээлнүүдээ харуулһаншье байха. Тиимэһээл манай Хурамшын буряадууд өөрынгөө түрэл хэлэн дээрэ газетэ журнал уншаха дуратай юм. «Буряад үнэн» газетээ бэшүүлдэг хүнүүд манай нютагта олон ааб даа.

Би бүхы наһандаа проходчигоор хүдэлһэн хүм. Холын хойто хизаар нютагуудаар тоннельнүүдые барилсаһан намтартайб. 1975 онһоо хойшо Байгалай 6,7 километр тоннель барилсажа, саг үргэлжын ашаглалгада тушаалсаа һэм. Хаанашье ябахадаа «Буряад үнэн» газетээ захижа, бүхы материалнуудыень ехэл һонирхожо уншадагби. Журналистнуудай бэшэһэн материалнууд, удхынгаашье, хэлэнэйнгээшье талаар һонирхолтой байдаг. Дүшэ гаран жэлэй туршада «Буряад үнэн» газетээ захижа абанаб. Олон бэрхэ журналистнууд урган гараа, гаранашье. Энэнь ехэл һонин гээд һанагдана. Бидэ «Буряад үнэн» газетээ үндэрөөр сэгнэжэ, али бүхы аргаар энэ газетэдээ туһалха болонолди даа. «Буряад үнэн» газетын жаса нээгээ һаа, һайн байгаа гээд һанагдана. «Буряад үнэн» газетые һонин болгохо, олон хэһэгээр гаргахын тула мүнгэн зөөри хэрэгтэйл болохо байна бшуу. Буряад зон, бага ехэшье ажахынууд «Буряад үнэн» газетые саашадаа дэмжэжэ, шадаха зэргээрээ энэ газетын жасада мүнгэн зөөри һомолхол байха гээд һанагдана. «Буряад үнэнэй» хүдэлмэрилэгшэд газетээ һонирхолтой болгохо гэжэ ехэл оролдодог байна. Үдэр бүриин номернуудые анхаралтайгаар уншахада, энэнь эли тодоор харагдана. Һүүлэй сагта хуушан монгол хэлэнэй хэшээлнүүдые «Буряад үнэн» газетэ толилдог болобо. Ехэ олон уншагшад хуушан монгол хэлэ шудалжа эхилэнхэй. Минии хүбүүн Пүрбэ Северобайкальскын түмэр харгын локомотивна деподо хүдэлдэг юм. «Буряад үнэндэ» толилогдодог хуушан монгол бэшэгэй дүримүүдые шудалжа, хуушан монголоор бэшэдэг, уншадаг болоҗо байна. Хуушан монгол бэшэг шудалха дуратайшуул олон ааб даа. «Буряад үнэн» газетэмнай энэ һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ ёһотой гээд һанагдана. Тиигэхэдэ хуушан монгол хэлэн дээрэ багахан шүлэг, онтохонуудые толилуулдаг болоо һаань, бүришье һайн байгаа. Залуушуул хуушан монгол бэшэгые ехэ дуратайгаар, бэрхээр шудалха ёһотой.

Д. ТОГОЧИЕВ,
«Нижнеангарсктрансстрой» трестын УРС-ын автобаазын хүдэлмэришэн.

Республиканска партийна конференциие угтуулан

...ОМИССИИН ...АСЕДАНИ

...оной ноябриин 16— ...республиканска партийна ...енциин II шата үнгэр... ...КПСС-эй обкомой тоо... ...элидхэл зүбшэн хэлсэг...

...корреспондент Б. Цы... ...пов партиин рескомой ...ые, хиналтын комис... ...байгуулха талаар комис... ...түрүүлэгшэдэй нэгэн, ...Железнодорожно рай... ...дэхи секретарь А. Н. ...отой хөөрэлдэжэ, хэдэн ...табиба.

...: Альберт Николаевич, ...комой комиссиин ху... ...тухай хэдэн үгөөр хөө... ...хыетнай гуйнаб. Рес... ...ска партконференцидэ ...хэр зэргээр ябажа ...шэб?

...: Үнэхөөрөөшье, эдэ ...ехэ туха сүлөөгүй ...байнабди. Комиссини... ...раха, зүбшэхэ асуудал... ...он даа.

...эр комиссиин 5-дахи ...болоҗо, партиин рес... ...байгуулга, гүрэнэй бо... ...тын комисси тухай ...и. Тиихэдээ республи... ...мунистнуудай һанам... ...дхалнууд комисси дээ... ...дажа, зүбшэгдэжэ бай... ...ойлгосотой.

...н рескомой бүридэлые ...ө, хиналтын комиссиие ...ө һунгабал таарамжа... ...манай комисси тоо...

...ссиин заседани дээрэ ...рескомдо хэды сек... ...р байха ёһотойб гэһэн ...гараа. Олон тоото ком... ...нуудай дурадхалнуудай ...рескомдо дүрбэн сек... ...һунгагдабал, зүб ха гэ... ...бодонобди.

...ной секретарьнар пар... ...конференциин бии бол... ...тэлбэриин комиссинүү... ...тэлбэрилхэ ёһотой гэ... ...комисси тобшолно.

...ал: КПСС-эй рескомой ...комиссинуудай хүдэлмэри ...хэдэн үгөөр хөөрэжэ

...: Комиссинуудые бай... ...партийна органуудай, ...партиин рескомой ...уулгын хараа шэглэл... ...эхитэй.

...партийна органуудай, коммунистнуудай һанамжа зүбшөөжэ, дүрбэн гол шэглэлээр комиссинуудые бии болгохые дурадханабди. Тусхайлбал, партийно-эмхидхэлэй ба кадрнуудай хүдэлмэриин, үзэл сурталай, социально-экономическа хараа шэглэлэй, аграрна политикын комиссинууд болоно. Эдэ асуудалнууд тон наринаар зүбшэн хэлсэгдэһэнэй һүүлээр шиидхэгдээ гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Мүнөө үедэ партиин нэрэ хүндэ ехээр доошолонхой, партимнай үнэхөөрөө хүндэ байдалда ороод байна гэхэдэ алдуугүй. Иимэ байдалһаа уламжалан, рескомой хоёрдохи секретарь үзэл сурталай хүдэлмэриие эрхилхэ ёһотой гэһэн дурадхал манай комисси оруулна. Юуб гэхэдэ, орон соомнай мүн республика доторнай ниитэ-политическэ байдал улам һужэржэ, орёо хүшэр болоҗо байнхай гэхэшэ.

Танай газетын уншагшадай өөһэдынгөө һанамжа манай комиссида дуулгабалнь, бидэ дуратайгаар хүлеэн абаха байнабди.

Асуудал: Альберт Николаевич, хэнэй кандидатура рескомой секретарьнарай тушаалда табигдааб. Нэрлэжэ болохо гүт?

Харюу: Энэ тушаалда дурадхагдагшадай тоодо мүнөө үедэ хүдэлжэ байһан секретарьнар орохо юм бээз. Мүн партийна организацинуудта үгтэһэн анкетэнүүдтэ харюунууд соо нэрлэгдэһэн шэнэ хүнүүд оруулагдаха байха. 2—3 хүнэй дундаһаа секретарь бүхэнэй һунгагдаха байһаниинь дамжаггүй. Иигэжэ рескомой хүтэлбэрилэгшэд ёһотойл демократизмын үндэһэ баримталан дэбжүүлэгдэхэ байна.

Дээрэ дурсагдаһан дүрбэн шэглэлээр бии болгогдоһон комиссинуудые партиин рескомой секретарьнар хүтэлбэрилхэ болоно. Эдэ комиссинууд рескомой аппарат бүридүүлхэ хэрэгтэ хабаадаха юм. Шэнэ эрилтын ёһоор рескомой аппарадта мүн лэ 4 комисси байгуулагдаха. Тиигэжэ рескомой таһагууд шэнэ шэнжэ шанартай болохонь. Эдэ комисси бүхэндэ 2—7 консультант байха.

...МСЫНЬ МЭДЭЛДЭ ҮГЭНЭ

...нэй предприяти тухай Хуулитай зохилдуулан, Сотнико... ...шубуунай фабрикын дирекци, ажалша коллективэй совет, ...ном предприятиин хүсөөр баригдаһан гэрнүүдтэ ажа... ...хүдэлмэришэдтөө байрануудыень түлөөһэгүйгөөр, үм... ...зөөри болгожо үгэхэ шиидхэбэри абаба. Бүхыдөө 414 ...ра үгтэһэн байна. Тэрэ тоодо гурбан таһалгатай 57, хо... ...алгатай 285, нэгэ таһалгатай 60, дүрбэн таһалгатай 12 ...орно. Мүн газарай участогтай 32 гэр фабрикын хүдэл... ...дэ үгтөө юм.

...анхарал оролдолго гаргаһанайнь түлөө ажалша кол... ...эй гэшүүд фабрикын хүтэлбэрилэгшэдтэ ...р баясха... ...мэдүүлнэ.

А. ХАМАГАНОВ,

Коммунистнууд! Партиие бодото дээрэнь шэнэлэлгын түлөө, энэрхы ёһото, демократическа социализмын түлөө тэмсэгты!

(КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ УРЯАНУУДҺАА).

РСФСР-эй Компартида

РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Компартиин республиканска ба областной комитедүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, политическэ шухала асуудалнуудаар һанамжануудаа халан абалсаа.

Олон партинуудай зэргэ оршон байха эрхэ байдалда партиин хүдэлмэриин асуудалнуудые ЦК-гай секретарь И. И. Антонович дайраба. «Демократическа Росси» гэһэн хүдэлөөнэй һаашаг болоһон съездын, мүн тэрэшэлэн Россин социал-демократическа партиин болон Россин Христианско-демократическа хүдэлөөнэй съездүүдэй дүнгүүдые тэрэ шэнжэлһэн байгаа. Эдэ съезднүүдэй баталан абаһан программна документнүүд ниитын ажабайдалай бүхы талануудта КПСС-тэ эсэргүүсэхые, засагай конституционно зургаануудые—СССР-эй Верховно Соведые болон союзна правительствын байдалые һулаэруулхые уряална. «Демократическа Росси» хүдэлөөнэй соносхоһон коммунизмда харша хараа шугам социалис гүрэнэй оршон байлгын эшэ үндэһэндэ аюул тохёолдуулхаар.

Политическэ, социально-экономическа, байгаали хамгаалгын ба бусад асуудалнуудые шиидхэхэ талаар ниитын элдэб нэгэдэлнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохоёо РСФСР-эй Компарти арсанагүй гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Бүтэмжэтэй хөөрэлдөө үргэдхэхые үнэхөөрөө хүсэнэ. Гэхэ зуура социализмда харша, сепаратис эмхидэлнүүдтэй холбоо барисаагаа болюулха, коммунизмда харша хүсэнүүдтэй эрид шууд тэмсэхэ юм.

РСФСР-эй Компарти шэлэһэн социалис замдаа үнэн сэхэ байха, гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын эрхэ байдалда ажалшадай аша туһые хэлбэришэгүйгөөр хамгаалха юм.

Республикын партийна организацинуудта РСФСР-эй Компартиин ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй проектые зүбшэн хэлсэлгын ябаса тухай ЦК-гай секретарь Г. А. Зюганов хэлэбэ.

Эмхидхэн байгуулгын съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр ЦК-гай бүлэг гэшүүд, общество шэнжэлдэг эрдэмтэд тус документые бэлдэһэн юм. Партиие шэнэдхэлгэ, политическэ ба социальна шэнэдхэлгэнүүдтэ тэрэнэй үүргэ тухай асуудалаар Россин Федерациин коммунистнуудай, партийна организацинуудай олон тоото дурадхалнууд тус проектдэ оруулагдаа һэн. Республика ба орон соохи байдалда сэгнэлтэ үгтэһэн, хүнүүдые һанаата болгодог асуудалнууд—гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын, ниитын ажабайдалда демократи үргэдхэлгын, соёл болбосорол һэргээлгын, оюун ухаанай бүхы һалбаринуудые баяжуулгын замууд тодорхойлогдоһон байна. Орон соохи ниитын-политическэ байдалые тогтонижоруулха, хубилган шэнэдхэлгын ашаг туһада ёһотой демократическа бүхы хүсэнүүдые шэглүүлхэ гэһэн документын гол бодолые коммунистнууд хүбаалдана гэһэн тобшолол хэхээр. Гэхэтэй хамта документ дээрэ үшөө һайса хүдэлхэ хэрэгтэй гэжэ хүнүүд хэлэнэ, нютагуудһаа бэшэнэ. Найруулганнуудые гансашье мүлихэ бэшэ, харин партиин политикые бэелүүлхэ ашаг үрэтэй арга зохёохо тухай хэлэгдэнэ.

Зүбшэн хэлсэлгын үедэ нютагай эрхэ байдалые хараада абан, партийна организацинуудай хүдэлмэриингөө түсэбүүдые тодорхойлхо гэшэ шухала. Хэлэһэн үгээ бодото хэрэгүүдээр батадхалга РСФСР-эй Компартиин ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдэй проект түшэа хөөрэлдөөнэй гол удха болохо ёһотой.

Арадай депутадуудай Соведүүдэй хүдэлмэридэ коммунистнуудай үүргые дээшэлүүлхэ асуудалнуудта ЦК-гай секретарь А. С. Соколов үгээ зорюулһан байгаа. РСФСР-эй Арадай депутадуудай хоёрдохи съездэдэ бэлдэхэ зарим асуудалнууд бэһал хаража үзэгдөө. Олон партинуудай бии болоҗо байхада Совет гүрэнэй хуби заяанай түлөө Коммунис партиин харюусалга дээшэлнэ гэжэ тэмдэглэгдэнэ. Уялгануудаа дүүргэхэдэнь, һунгагшадтай холбоо барисаагаа бэхижүүлхэдэнь, депутадууд-коммунистнуудые дэмжэхэ, олониитэдэ мэдээсэл тараадаг нютагай хэрэгсэлнүүдтэ депутадуудай ажал ябуулгые үргэнөөр харуулха гэшэ партийна организацинуудай гол зорилго мүн. Хуулиин шухала проектнүүдээр хараа шугамаа тодорхойлходонь ажалша коллективүүд, эрдэмтэд, мэргэжэлтэд депутадууд-коммунистнуудта туһалха зэргэтэй. Бүхы шатын Соведүүдтэ партийна можонуудые бүридхэхэ, партийна журам бэхижүүлхэ тухай дурадхалнууд ороо. Партийна комитедүүдтэй депутадуудай холбоо барисаае бэхижүүлхэ шэглэлнүүд тодорхойлогдобо.

Партиин Башкирай республиканска, Кировскэ, Волгоградска, Курска, Калининградскэ, Ростовско областной комитедүүдэй нэгэдэхи секретарьнар И. А. Горбунов, С. А. Осминин, А. М. Анипкин, А. И. Селезнев, Ю. Н. Семенов, В. Т. Суслин, партиин Карачаево-Черкесэй обкомой хоёрдохи секретарь У. Е. Темиров, партиин Новосибирскэ обкомой секретарь Е. А. Вавилин, «Советская Россия» газетын ахамад редактор В. В. Чикин асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба. Орон соохи социально-политическэ байдал тухай нютагуудта, шүүмжэлхы ажаглалтануудта үгтэдэг сэгнэлтэ, РСФСР-эй Коммунис партиин ЦК-гай нэрээр партийна конференцинүүд дээрэ хэлэгдэдэг дурадхалнууд тухай тэдэнэр нюуса далдагүйгөөр хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. К. Полозков, КПСС-эй ЦК-гай секретарь В. А. Купцов суглараагшадай урда үгэ хэлээ һэн.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИ ДЭЭРЭ

Октябриин 31-дэ СССР-эй Верховно Соведэй палатануудай хамтын заседани дээрэ депутадууд СССР-эй инвестиционно ажал ябуулга тухай ССР Союзай болон союзна республиканууддай Хуулиин үндэһэ һууриин проектые зүбшэн хэлсэлгые үргэлжэлүүлбэ.

Депутадууд тус документые һайшааба.

Понедельнигтэ болоһон зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдээр Совет парламент «1990 оной октябриин 24-дэ Шэнэ газарта хэгдэһэн ядерна туршалгаһаа уламжалан тохёолдоһон байдал тухай» тогтоол батална.

Энэ ядерна туршалга тухай засагай зохихо зургаанууудта, СССР-эй Верховно Соведэй комитедүүдтэ эртээнһээ мэдээсэгдээгүй гэжэ тэрээн соо тэмдэглэгдэнэ.

Гадна худалдаа наймаанда албан тушаалаа хэтэрүүлһэнэй ба хонжоо наймаа хэһэнэй түлөө харюусалга шангадхаха тухай СССР-эй Хуулиин проектые депутадууд зүбшэн хэлсэбэ. Олон тоото асуудалнуудай, лаблалтануудай, ажаглалтануудай һүүлдэ энэ Хуули баталан абтаа.

(ТАСС).

Ургаса — 90

ЁҺОТОЙХОН ШАЛГАЛТА БОЛОО

Бүри хабарай эхээр гандажа захалаад байхадань, олонхи районуудай таряашадтай уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай, «энэ жэлдэ баян ургаса ургуулха гээшэ яаха аргагүй хүшэр байхань» гэжэ найдабаригүйгөөр хэлэдэг һэн. Үнэхөөрөө энэ жэлнай ургаса ургуулагшадта хүшэрхэн байбал даа. Тэрэл ган гасуурһаа уламжалан, горитойхон тарилга ургажа бирангүй хосоршоод, хэрэглэмжэһээ гаргагдаһан байна. Иимэ хохидолдо ороһон зарим ажахынууд (үрэһэнэй ороолтойшуулынь) малай тэжээлдэ хэрэглэхээр дахяад тарилга хээ һэн.

Зунай хахадһаа хура бороогой орожо захалхада, оройтон тарилгаяа үнгэргэһэн колхоз, совхозуудта тарилгань зайдаржа, яһала найдамтай ургаса гараа. Теэд абаһаар ган гасуурай бэрхэшээл ушаруулһан сагаймнай улэрил хура бороогоороо һаад түбэг хээ даа. Одоол эндэ гэхэ гү, али ургасын түлэг эдеэшэхэ үеэр таһалгаряагүй хура бороотой байжа, ехэхэн гасалан ушаруулаа. Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, ургаса хуряалгын хүдэлмэри унжагайраа.

Статистикын Буряадай республиканска управлениин суглуулжа согсолһон тоо, мэдээнүүдые зэргэсүүлэн харахада, байгша ондо Буряад оронойнай тарьяашад хуряагдахаар хараалагдаһан 293305 гектар тарьяаланайнгаа 99,8 процентыень сабшажа амяарлан хуряаһан гү, али сэхэ хадаһан байна. Тиигэжэ энэ жэлдэ 292228 гектарай ороохото ургамалнуудай ургаса сохигдожо, 4693869 центнер таряан амбаарлагдаа. Тусхайлбал, гектарай дунда зэргээр 16,1 центнер ургаса абтаба.

Байгша ондо Бэшүүрэй, Яруунын, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын районуудһаа бэшэ бусад районуудай ажахынууд ороохото ургамалайнгаа ургаса сүм хуряажа абаа. Энэ жэлдэ ургасаараа Кабанскын район урда мэтэ эрхимлээ. Эндэ гектарай 20,5 центнер суглуулагдаба. Тиихэдэ зональна гурим, эршэмтэй технологи үргэнөөр хэрэглэжэ захалһан Хэжэнгын районой тарьяашад гектар бүриһөө 20,2 центнер, Ивалгын районой ажахынууд—19,8, Мухар-Шэбэрэй район 18,8, Хоринн район—18,5 центнер таряа хуряагаа. Тиин гэһээ Бэшүүрэй, Зэдын, Захааминай, Хурамхаанай, Хяагтын, Прибайкалиин, Сэлэнгын, Тарбагатайн, Түнхэнэй районуудта таряанайнь ургаса республикын дунда зэргын хэмжээндэ хүрэхэгүй байба.

Сагай уларилай бэрхэтэй байбашье, хартаабхашаднай бүхы тарилгынгаа ургаса сүм малтажа абаа. Энэ жэлдэ хартаабхын ургаса бирагүй, гектарай оройдоол 63 центнер хуряагдаа. Тобшолбол, хуряагдахаар хараалагдаһан 6976 гектарһаа 440810 центнер ургаса суглуулагдаба. Ургасынгаа талаар Яруунын район эрхимлэнэ. Бүхыдөө 12 гектарта хартаабха һуулгаһан энэ районд гектарай 122 центнер ургаса абтаа. Тиихэдэ 33 гектар тарилгатай байһан Хоринн районд гектарай 98 центнер, Мухар-Шэбэрэй районд 82 центнер хартаабха малтагдаа. Эндэ 760 гектарай хартаабха хуряагдаа.

Хартаабха ехээр таридаг гэхэ гү, али 1181 гектарай тарилгатай байһан Бэшүүрэй районд гектарай 61, 1090 гектарта хартаабха һуулгаһан Кабанскын районой ажахынууд гектар бүриһөө 73 центнер ургаса абаа. Гэхэтэй хамта тон бага, тариһан үрэһэеэ арайхан суглуулһан районууд бии. Жэшээлбэл, Хурамхаанай районд гектарай 46, Сэлэнгын, Түнхэнэй районуудта тус тустаа 47, Тарбагатайн районд 48 центнер хартаабха малтагдаһан байна.

Республикымнай бүхы шахуу районуудай огородшод ургасаяа сүм суглуулжа абаа. Энэ жэлдэ бүхыдөө 304955 центнер овощ суглуулагдажа, бэлэдхэлэй эмхинүүдтэ тушаагдаба. Тиигэжэ гектарай дунда зэргээр 187 центнер огородой эдеэн хуряагдаа.

Овощ горитойхоноор таридаг (475 гектар) Загарайн районд гектарай 211 центнер, 398 гектар тарилгатай байһан Ивалгын огородшод гектарай 196, 161 гектарта овощ тариһан Тарбагатайн районой огородшод гектар бүриһөө 246 центнер ургаса абаа. Энэмнай яһала һайн гээд тэмдэглэлтэй. Тиин гэһээ Яруунын, Захааминай, Кабанскын, Хэжэнгын, Хурамхаанай, Хяагтын, Түнхэнэй, Хоринн районуудай овощ ургуулагшад республикын дунда зэргын хэмжээнһээ доогуур ургаса абаа. Байгша ондо Баргажанай, Сэлэнгын, Бэшүүрэй районуудай овощой ургаса бирагүйхэн гэхэ гү, али республикын дунда зэргын хэмжээнэй хахадтаньшье хүрэхэгүй байба.

Байгша ондо бүхыдөө 130072 гектарта намарай паар хахалагдахаар түсэблэгдэһэч байгаа. Теэд энэмнай 61 процент дүүргэгдээ. Сэлэнгын районһоо бэшэ бусад районууд түсэбөө бэелүүлээгүй. Намарай паар хахалха түсэбтэй 19 районой юһэниинь даабаряа хахадлаагүй. Жэшээлбэл, Хэжэнгын районд түсэбынь 19, Бэшүүрэй районд 25, Хоринн районд 27 процент дүүргэгдээ.

Намарай паарһаа гадна сэбэр паар хахалха хүдэлмэри бага бэшэ байгаа ааб даа. Зүгөөр республикымнай тарьяашад энээндэ анхараа гээд тэмдэглэлтэй. Бүхыдөө 192844 гектар газар элдүүрилэгдээ гэхэ гү, али түсэбынь 93 процентдэ хүргэгдөө. Энэ жэлдэ Зэдын, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Захааминай районуудай ажахынууд түсэбөө бэелүүлээ. Тиихэдэ Баргажанай, Кабанскын, Хяагтын, Түнхэнэй, Хоринн районуудай тарьяашад даабаряа 99 процентдэ хүргэһэн байна. Гэхэтэй хамта Хэжэнгын, Яруунын районуудай тарьяашад гээгдэлдэ ороо.

Ургаса хуряалга дүүрэбэ. Мүнөө тарьяашадай урда ехэ зорилго табигданхай. Нэн түрүүлэн ерэхэ жэлэйнгээ тарилгада хэрэглэхэ үрэһэ хүрэнгэеэ хүсэд хүрэхөөр сэбэрлэжэ, илгажа, хатаажа хааха хүдэлмэреэ эмхитэйгээр ябуулха болоно. Мүн ерэхэ хабарай тарилгада хабаадуулагдаха машина, техникээ найдамтайгаар заһабарилжа бэлэн болгохо хэрэгтэй бшуу.

Редакциин агропромышленна таһаг.

Улаан туг уряална, уялгална

БАЯСАХА ҮНДЭҺЭНЭЙ БАЙБАШЬЕ

Хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ даабаринуудые үнгүүлэн дүүргэһэнэй, энээнтэй хамта тарялан сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ, ажахын малайнгаа ашаг шэмые ехэ болгоһоной, тоо толгоень олошоруулһанай түлөө үнгэрһэн 1989 оной дүнгүүдээр Хэжэнгын район РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаһан байна.

Байгша оной ноябрин 2-ой үдэр районой хүдөө ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ энэ үндэр шагнал тэдэнэртэ барюулагдаха.

Энэ амжалтын хайшан гэжэ түйлагдаһан тухай, мүн мүнөө үедэ районой хүдөөгэй ажалшадай ямар хараа зорилготой хүдэлжэ, ажахые эрхилхын экономическа шэнэ эрхэ байдалда ямар шухала асуудалнуудые шиидхэжэ байһан тухай доро толилогдоһон статья соо бэшэгдэнэ.

Илангаяа һүүлэй хоёр-гурбан жэлдэ манай районой ажахынууд үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, бүхы һалбаринуудһаа продукци ехээр абадаг болохо, хүн зоной һуудал байдалые түбхинэмжэ зохид болгохо гэхэ мэтэ амин шухала асуудалнуудые һайнаар шиидхэхэ тушаа ехэ анхарал хандуулагдана.

Тиимэһээ нэн түрүүн ажахые эрхилхэдэ ашаг үрэтэй экономическа онол арганууды үргэнөөр нэбтэрүүлхэ, тарялан болон мал ажалда хамтын, гэр бүлын подряд, ажахын тоосоо, арендын болон кооперативна гурим хэрэглэхэ талаар эдэ жэлнүүдтэ горитой юумэн хэгдээ гэжэ тоолонобди. Мүнөө совхозуудай һү һаалиин олонхи фермэнүүд, мүн таряан ажалай, тэжээл үйлэдбэрилгын болон хонишодой бүхы бригаданууд үйлэдбэриһэн продукцинигаа эзэгээр ажаллан гол түлөөһэ абаха, чак хэрэглэжэ тоосохо гуримаар хүдэлнэ. Хүнүүдэй ажалша коллективуудай оруулһан ашаг сэлзээтэн үм угэхэ, натуральна түлбэри хүсэд түлэхэ гурим үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Эдэ бүгэдэ үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлжэ, бүхы юумэнэй шанар һайн болохо, илангаяа хүнүүдэй эдэбхи, урма зориг дээшэлүүлхэ, һэшэхэ бодолые нэргээхэ хэрэгтэ бага бэшэ нүлөө үзүүлнэ гэшэ.

Энээнтэй хамта тарялан болон мал ажалда эрдэм ухаанай, түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ талаар баһал бага бэшэ оролдолго гаргагдана.

Жэшээ болгон, таряан ажалые абаад үзэе. Ехэнхидээ хада гүбээ газарта оршодог, һалхинда улеэгдэжэ, уһанда нураажа муудадаг хүнгэн хүрьһэтэй манай эндэхи тарялан дээрэһээ урдань гектар бүриһөө 6—7 центнерһээ дээшэ ургаса абтадаггүй байгаа. Хүрьһэ хамгаалха зональна гуримай хэрэглэгдэжэ эхилһэнһээ, эршэтэй технологиин нэбтэрүүлэгдэһэнһээ, үрэһэнэй ажахын гуримшуулагдажа захалһанһаа хойшо районой олонхи ажахынууд ямаршье уларилтай жэлдэ тарялангай гектар бүриһөө 20—21 центнер ургаса алгадгүй абана. Нёдондо Ушхайтын, Могсохоной, Загаһатын, Чисаанын совхозууд тарялангай гектар бүриһөө 23—26 хүрэтэр центнер орооһо сохижо абаа һэн. Хүшэрхэн уларилтай байһан энэ жэлдэшье район соо тарялангай гектар бүриһөө дунда зэргээр 20,1 центнер орооһон сохигдоо.

Тэрэшэлэн һүүлэй жэлнүүдтэ тарян болон мал ажалһаа продукци абалгын дээшэлүүлэгдэһэнэй ашаар эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха түсэбтэ табан жэлэй захилнууд яһала амжалтатайгаар дүүргэгдэжэ байна. Жэшээлхэдэ, түсэбтэ табан жэлэй үнгэрһэн дүрбэн жэл 10 һарын дүнгүүдые харахада, манай район гүрэндэ таряа худалдаха табан жэлэй түсэб-захилые 162 процент, хартаабха—112, овощ—109, мүн мяхан — 112 процент, һү — 108, нооһо — 104 процент дүүргэхэ гүйсэд аргатай байна.

Энэ талаар «Первомайский» Могсохоной, Чисаанын, Загаһатын совхозууд бүришье һайн үрэ дүнгүүдые түйланхай.

Тобшолон хэлэбэл, үнгэрһэн 1989 оной үйлэдбэриин дүнгүүдээр районой РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугаар шагнагдаһан ушар хадаа манай совхозуудай, бүхы агропромышленна комплексымнай хүгжэлтын зүб харгы замаар дабшажа ябаһаниие гэршэлэн харуулна. Энэнь таряашад, малшадые, бүхы ажалшадыемнай шэнэ амжалтада зоригжуулха, хүсэл эрмэлзэлыень үшөө дээшэнь ургэхэ зэргэтэй. Нүгөө талаараа энэ үндэр шагнал саашадаа бүри һайнаар хүдэлхыемнай, бии байһан арга боломжо, нөөсэнүүдээ улам шадамараар, һүбэлгэн бэрхээр хэрэглэхыемнай уряална.

ТҮРҮҮШҮҮЛ — МАНАЙ ОМОГОРХОЛ

Эдэ бүхы амжалта, түйлалта бүхы ажалшадай, илангаяа үнэн шударгы, урагшаа һанаатай түрүүшүүлэй үдэр бүриин оролдолгоор, хүдэлмэриһэг хүдэр гараар, ухаан бодолоор, сэдьхэлэй халуун эрмэлзэлээр түйлагдаа гэжэ онсолон тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Тиимэ ажалша бэрхэ хүнүүд манайда олон. Үнгэрһэн жэлдэ районой соо түрүүшүүнэй 13 түрүү һаалишадай үнеэн бүриһөө 3000 килограммһаа дээшэ һү һаажа, республикын эрхимүүдэй зэргэдэ гараа һэн. Тэдэнэй дунда жэлһээ жэлдэ районой соогоо мүрысөөндэ түрүүлжэ ябадаг суутай һаалишад Б-Х. Б. Базаржапова (Могсохоной совхоз), Х. Ц. Буянтуева, Ч. Ж. Шагдарова (Чисаанын совхоз) болон бусад оролдоһон бэшэ.

Элдэб шалтагаанһаа боложо, энэ жэлдэ районой олохон ажахынуудта һү һаалиин зарим тэды доошолоошоо һаань, Чисаанын совхозой һаалишад Х. Ц. Буянтуева, Н. Т. Шкедова, Е. П. Кондратьева, И. П. Шкедова, Могсохоной совхозой һаалишан Б. О. Жамбалова болон бусад олохон түрүүшүүн байгша оной 10 һарын дүнгөөр үнеэн бүриһөө 3000 килограмм хилые холо дабаха аргатай.

Бүхы дээрээ хонин ажалдамнай тиимэ һанаһанда хүрэмэ ехэ үрэ дүнгүүдээ үшөө туйлаагүй гэхэ гү, һайн эзэд хүсөөр гаргажа бидэ хонины бригадуудай үргэн, энэ һалбарида урдаа хараха түрүүшүүд манда баһал бии.

Үүлтэртэ хонидые үсхэбэрилгөөр үнинһөө хойшо һайн үрэ дүнгүүдые түйладаг Загаһатын совхозой ахалагша хонишон М. М. Шалуев, мүн һүүлэй үедэ тодорон гараһан хонишод Б. Б. Хажеев, Ю. П. Самбуев (Хэжэнгын совхоз), Ц.-Д. З. Содномов (Чисаанын совхоз), Ш. Д. Жигмитдоржиев (Ушхайтын совхоз), Б. Д. Мэхабалаев (Ородой совхоз) гэгшэд энэ жэлдэ зуун эхэ хонин бүриһөө 102-һоо 122 хүрэтэр хурьга түлжүүлһэн, нооһоые ехээр хайшалһан байна.

Таряан ажалда шэнэ, түрүү онол аргануудай, эршэмтэй технологиин хэрэглэгдэдэг болоходо, энээнтэй хамта таряашад, механизаторнуудай мэргэжэл шадабари, эрдэм мэдэсэньшье баһал нилээд дээшэлээ ааб даа. Мүнөө ажахы бүхэндэ оньһон техникээ арбан хургандаал адли шудалһан, агротехникын, технологиин заабаринуудые һайн мэдэхэ, хэрэглэжэшье шадаха болоһон механизаторнууд олон. Тэдэнэр ямаршье уларилтай жэлдэ орооһо тарянай, тэжээлэй ургамалнуудай, үбһэ ногооной үндэр баян ургаса абана. Жэшээ болгон, Ушхайтын совхозой механизаторнуудые абаад үзэе. Бодомжотой бэрхэ агроном Н. П. Балдандоржиевай хүтэлбэри доро эндэ газар тарялангай ёһотойл мастернууд урган гараа. Тэдэнэй дунда комбайнернууд Ж. Генинов, Б-М. Батоцыренов, Б. Генинов болон бусад эрхим шанартай, үндэр бүтээсэтэ ажалаараа ходо шалгардаг. Загаһатын, Могсохоной, Чисаанын совхозуудта баһал иимэ механизаторнууд олон.

Гэхэтэй хамта амжалтамнай амжалтаараа. Ажабайдал нэгэ газартаа байдаггүй. Үнгэрһэн жэлэймнай магтаал шагнал түүхын хуудаһанда ороно ааб даа.

Харин мүнөө урдамнай бүри орёо, ехэшье зорилгонууд тудажа ерэнхэй. Дэлгүүрэй харилсаанай үедэ хайшан гэжэ ажаллаха, ажахыгаа ямараар эрхилхэ болонобибди? Өөһэдын мүнгэ зөөрөөр өөһэдыгөө гүйсэд хангадаг, гол түлэб өөһэдын хүсөөр районойнгоо социально-экономическа асуудалнуудые шиидхэдэг болохын тула юу хэхэ ёһотойбибди гэжэ мүнөөнһөө бодомжолхо болонобди.

ГАЗАРАА БӨӨМЭЙЛБЭЛ ГАРЗАТАХАГҮЙБДИ

Тиимэһээ нэн түрүүн бии байһан арга боломжо, нөөсэнүүдээ хэр зүбөөр хэрэглэнэбибди? Энэ талаар манда үшөө юун һаад хэнэб, бүхы ажал хэрэгүүдээ эрид һайжаруулха ямар аргатайбибди гэжэ хэжэ байһан хүдэлмэриеэ, түйлаһан үрэ дүнгүүдээ шүүмжэлхы ёһоор хараха болонобди.

Гол һалбаримнай мал ажал тэхэ ааб даа. Адууһа малай ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхэ, тоо толгойень түргэн олошоруулха гэбэл, тэдэнние шэмэтэй, шанартай тэжээлээр хүсэд хангаха хэрэгтэйнь элитэ. Энэ талаар хаража үзэхэдэ, арга боломжонууд манда яһала бии. Нилээд үргэн, дииланхинэй үйлагдадаг сабшалантайбди. Мүн таряалангай үрэжэл һайжаруулха, белок элбэгтэй шэмэтэ тэжээл болохоор рапс, донник, тоһолиг редько, горох, өбөөс, ешмээн гэхэ мэтэ ногоон таряа һайнаар ургуулжа шадаха һаамнай, үнеэдэй һү шэмэ ехээр дээшэлүүлхэ, шаханай малай шэгнүүр һайса нэмээхэ, хонидой нооһо һайн болгохо арга гүйсэд бии.

Үтэгжүүлэ горитойгоор оруулаад, саг соонь һайса үлэжээд, үшөө дээрэһээнь олон жэлэй ногоо таряад байгаа һаа, манай эндэхи сабшалан дээрэһээ гектарай 35—40 центнер эрхим шанартай үбһэн абтахаар. Тэдэ олохон ажахыда таряруу зүб севооборот ёһоор сахигданагүй. Тарялан, сабшалан дээрэ наг шэбхэ жэл бүри бага гаргагдадаг боложо байна. Газартаа шэбхэ ёһоор оруулангүй хайшан гэжэ найдамтай һайн ургаса абахабибди? Жэл бүри миил хахалжа таряад лэ байхада газарай үрэжэл муудажа байна ха юм. Орооһо, тарянай, тэжээлэй ургамалнуудай сортовой, һайн шанартай үрэһэ бэлдэдэг болоогүй һаа, баһал найдамтай ургаса абахань бэрхэтэй.

Могсохоной «Первомайский», «50 лет Октября» совхозуудта сабшалан, бэлшээри һайжаруулхэ, тэжээл үйлэдбэрилхэ тусхай бригада, отрядууд эмхидхэгдэжэ, энэ һалбаринь амяарлагданхай, подрядай гуримда оруулагданхай. Тиигэжэ тэдэнь даажа абаһан газар дээрээ түхэреэн жэлдээ таһалгаряагүй хүдэлдэг, бэлэдхэһэн тэжээлэйнгээ зэргээр түлөөһэ абадаг болоходоо, жэл бүри тогтууритай һайн ургаса хуряана. Гэбэшье бусад ажахынуудта иимэ арга бодотоор хэрэглэгдэнэгүй.

Тарялан, сабшалан дээрэхи бүхы хүдэлмэриие саг соонь һайн шанартайгаар хэжэ, үндэр ургасын үндэһэ һуури табиха, тэрэнээ гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абахын тула трактор, машинануудые бүхы оньһон техникые һаадгүйгөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ хэрэгтэй ааб даа. Гэхэтэй хамта энэ талаар ажахынуудые хангадаг организацинууд — РТП, ПМТС, агропромэнерго урдахи зорилгонуудаа хүсэд дүүрэнээр бэелүүлжэ шаданагүй гэжэ хэлэхэ шухала. Мүнөө энэмнай эгээл орёо бэрхэтэй, хүндүүлхэй асуудалнуудай нэгэн болонхой. Жэшээнь, байгша ондо РТП-гэй мастерской запас хэрэгсэл дуталдана гээд ажахынуудай техникэ заһабарилха 10 һарын түсэбые миил 70,5 процент дүүргээ. Заһабарилгада хэрэгтэй зүйлнүүдээр хангаха ПМТС баһал хангалтагүй муугаар хүдэлнэ. Электрын элшэ хүсөөр хангалгашье найдамтай гэхын аргагүй.

Эдэ асуудалнуудта үдэр бүриин анхарал хандуулха, бии байһан дутагдалнуудые хамтын хүсөөр усадхаха ёһотойбди.

Нүгөө талаараа ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй, малшадай үшөөл хангалтагүй муугаар хүдэлһэнһөө, зарим газарта ажалай гурим, журамай һула байһан дээрэһээ абаха аргатай продукцияа абажа шаданагүйбди.

Тусхайлбал, һү үйлэдбэрилгые абаад үзэе. Нёдондо энэ һалбарида зарим тэды урагшаа дабшалта хэгдэбэшье, энэ жэлдэ гэдэргээ сухарилта болоо. Байгша оной 10 һарын дүн харахада, үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхиһөө 4 мянга гаран центнерээр бага һүн һаагдаа. Үнеэн бүриин һү һаалишье доошолоо. Арбан һарын дүнгөөр район соо үнеэн бүриһөө оройдоол 1630 гаран килограмм һүн абтаад байна гэхэ гү, али энэ жэлдэ 2000 килограммайшье хилэдэ хүрэхэмнай тон бэрхэтэй болонхой. Хэжэнгын, Ородой, Загаһатын совхозуудта үнеэн бүриһөө бүришье бага һүн һаагдаа.

МАЛ АЖАЛАА ГЭЭГДЭЛҺЭЭ ГАРГАХА

Иимэ байдалай гол шалтагаан гэхэдэ, районой ажахынуудта һү һаалиин малай үүлтэр һайжаруулха, ашаг шэмэ ехэтэй үнеэд, гунжадые зүбөөр шэлэжэ, һайнаар эдеэлүүлхэ, харууһалха хүдэлмэри ёһоор эмхидхэгдэнэгүй. Илангаяа зарим зооветмэргэжэлтэд хангалтагүйгөөр хүдэлнэ, фермэнүүдтэхи байдалда үдэр бүриин бодото анхарал табинагүй, эмхидхэлэй хүдэлмэри оройдоошье ябуулнагүй гэшэ. Анхандаа яһала суутай байһан Булагай, Улааха-Аралай, Загаһатын фермэнүүд доройтожо эхилээ. Үнгэрһэдэ олохон фермэнүүдтэ үнеэдые искусственна аргаар хээлтүүлхэ гол үүргэ тоогдохоо болижо байна. Зарим газарта һаалишадаар хүдэлхэ хүнүүд олдохоо болижо эхилэнхэй. Энэшье мэдэ тус һалбарида анхаралай һуладхагдаһаниие гэршэлнэ ха юм.

Үдэр бүри продукци үгэдэг, тэрээнһээ мүнгэнэй орулдаг һалбарые иигэжэ доройтуулха һаа, хойшан гэжэ ажахуужа, ажахые эрхилхэ болонобибди?

Мяханда тушаагдаха малаа ёһоор шахан таргалуулаагүй дээрэһээ шэгнүүр багатай, туранхай үхэр, хонид, адуу мори тушааһа ажахынууд баһал горитой хохидолдо ороно. Жэшээнь, энэ табан жэлэй һүүлэй хоёр жэл 10 һарада бүхыдөө 8 мянга гаран үхэр гүрэндэ худалдагдаа. Тэдэнэй аяар 28 процентнь дундаһаа доошо, туранхай гэжэ сэгнэгдээ. Үхэр бүхэн оройдоол 360 килограмм татаа. Туранхай, шэгнүүр багатай мал мяханда тушаажа, Ородой, «50 лет Октября», Хэжэнгын, Хөөрхын совхозууд 500 мянган түхэригэй (гүрэнэй нэмэлтэгүйгөөр) ашаг олзоёо алдаа.

Энэл үе соо мяханай комбинадта тушаагдаһан 50 гара мянган хонидой 53 процентнь дундаһаа доошо, туранхай байгаа, тус бүридөө оройдоол 36 килограмм татаа. Гансахан энээнһээ ажахынууд 1,5 миллион түхэригэй ашаг олзоёо алдаһан байна.

Тэдээн дээрэ элдэб шалтагаанһаа малай гарзалһаниие, гээлтэ хоролтодо ороһониие тоололсоходо, мал ажалай бүхы гарза хохидолой айхабтар ехэ болохонь элитэ.

Манай райондо хонин һүрэг үсхэбэрилхэдэ һайн арга боломжо бии гэшэ. Бэлшээришье элбэг, үбһэ тэжээл горитой бэлэдхэгдэдэг. Гэбэшье зуун эхэ хонин бүриһөө жэл бүхэндэ үшөөл үсөөн хурьгад абтана, нооһоншье багаар хайшалагдана. Жэшээнь, энэ жэлдэ район соо бүхы дээрээ барag һайн үрэ дүн түйлагдабашье, эхэ хонидые харууһалдаг 100 шахуу бригадын оройдоол 28-иинь лэ зуутан боложо шадаа. Нилээд олон бригадада зуун эхэ хонин бүриһөө 80-һаа үсөөн хурьган абтаа.

Хэрбээ бүхы хонишодой ядахын сагта хахадыньшье зуунһаа 100 хурьга түлжүүлдэг, хонин бүхэнһөө 3,5—4 килограмм нооһо хайшалдаг болоо һаань, энэ һалбариин ашаг олзо хэды ехээр дээшэлхэ бэлэйб. Байгша ондо хонин ажалнай 3,8 миллион түхэригэй сэбэр олзо үгөө гэхэ гү, али хүдөө ажахыһаа абтаһан бүхы продукциин 89 процентнь энэ һалбариһаа оруулагдаа.

Иигээд ерэхэдээ манда хонин ажалые хүгжөөхэ; хонидой үүлтэрые һайн болгохо, нооһо, мяханайнь гарасые дээшэлүүлхэ, харууһа, тэжээлыень һайжаруулха гээшэ эгээл шухала зорилгонуудаймнай нэгэн болоно.

Нёдондо манай совхозууд урдахи табан жэлэй түрүүшын жэлнүүдтэй сасуулхада, 2,8 миллион түхэригэй продукци ехээр үйлэдбэрилһэн байна. Хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ абажа үзэхэдэ, ажалай бүтээсэ дээшэлээ.

Эндэ ажахын тоосооной, подрядай гуримай нэбтэрүүлэгдэһэнэй аша үрэ харагдана. Чисаанын совхоздо бүхы һалбаринуудтань арендна харилсаанай гурим үргэнөөр хэрэглэгдэдэг боложо, жэл соо хүн бүхэндэ дунда зэргээр 7558 түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэхэдэ, энэ онол аргын үшөөл һулаар хэрэглэгдэдэг «50 лет Октября» совхоздо тэрэнь миил 4198 түхэригэй болоо.

Саашадаа арендна харилсаанай, кооперативай гуримуудые бүри һайнаар нэбтэрүүлхэ, хүнүүдэй ажахые эрхилэлгын бэлиг шадабари, һүбэлгэн бэрхые, бодото эзэн байха эрмэлзэлые улам хүгжөөхэ ёһотойбди. Хэнэйшье мэдэһээр, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй энэ хэрэгые бодотоор дэмжээгүй, экономическа талаар таатай арга боломжо олгоогүй, бүхы хэрэгтэй юумээр хангаха гэжэ оролдоогүй һаань, арендна харилсаанай үргэнөөр дэлгэрхэгүйнь элитэ.

Тобшолон хэлэхэдэ, урдамнай үшөөл ехэ, харюусалгатай, хүнгэн бэшэ ажал хэрэгүүд угтажа байна. Бүрил эдэбхитэйгээр, бүхы арга боломжо, хүсэ шадалаа, ухаан бодолоо элсүүлэн хүдэлхэ болонобди гэжэ манай ажалшад һайн ойлгоно.

А. АЮРЖАНАЕВ,
КПСС-эй Хэжэнгын райкомой нэгэдэхи секретарь.

Партийна ажабайдал: тобшо мэдээсэл

ПАРТИИН ОКРУЖКОМ ТООСОБО

Һаяшаг Агын окружной партийна XXVI конференци үнгэргэгдэбэ. Партийна эхин организацинуудаар дэбжүүлэгдэһэн делегадууд тэрээндэ хабаадажа, партиин окружкомой тоосоое шагнаа. Энэ асуудалаар элидхэл КПСС-эй окружкомой нэгэдэхи секретарь В. И. Макаров хээ.

КПСС-эй окружкомой шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл тус комиссиин түрүүлэгшэ Б. Ц. Жамбалдоржиев хэбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ партиин болон ажалай ветеран Т. И. Юндунов, Аргалиин Калининай нэрэмжэтэ колхозой адуушан Д. Н. Дабажапов, КПСС-эй Могойтын райкомой хоёрдохи секретарь Д. Р. Батоев, Орловскын барилгын управлениин арендатор Л. Б. Мирзуитов, «Онон» колхозой түрүүлэгшэ Г. Ж. Базаров, Хүнхэрэй Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон, Социалис Ажалай Герой Д. Ц. Пурбуев болон бусад хабаадажа үгэ хэлээ.

Үгэ хэлэһэн бүхы делегадууд партиин окружкомой хүдэлмэридэ хангалтатай гэһэн сэгнэлтэ үгөө.

КПСС-эй окружкомой бүридэлдэ бүхыдөө 68 хүн дэбжүүлэгдэбэ. Мүн хиналтын комиссида баһал олон хүн дэбжүүлэгдээ.

Партиин окружкомой нэгэдэхи секретариин тушаалда, урдань энэ тушаалда байһан В. И. Макаров, ажалай болон социальна асуудалнуудай талаар облгүйсэдкомой таһагые даагшын орлогшоор ажаллажа байһан Ц. С. Соктоев гэгшэд дэбжүүлэгдэһэн байна. Тэдэнэр өөһэдынгөө программатай делегадуудые танилсуулаа.

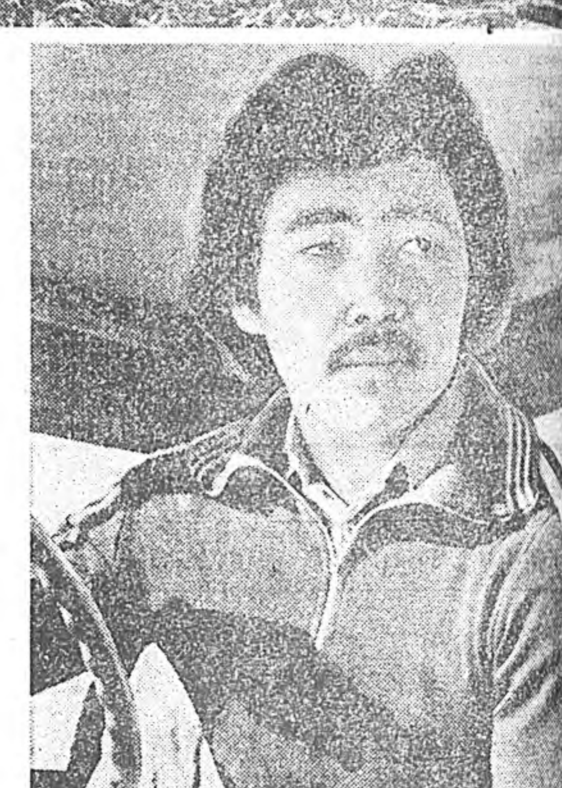
Нюусаар дуугаа үгэһэнэй дүн... гоор эгээл олон дуу аба... Ц. С. Соктоев партиин окружкомой нэгэдэхи секретарь һунгагдаба. Хоёрдохи секретариин тушаалда дэбжүүлэгдэһэн Б. Б. Жамсуев ... олон дуу абажа, энэ тушаал... һунгагдаа.

Партийна хиналтын комиссиин түрүүлэгшээр баһал ... ёр хүн сооһоо шэлэгд... П. М. Мезенцев һунгагдаа.

Конференциин хүдэлмэридэ КПСС-эй Шэтын обкомой ... гэдэхи секретарь Н. И. М...ков хабаадажа, дэлгэрэн... хэлээ.

Ц. ГОНГОРОВ.

НИЛЭЭД ЕХЭ АШАГ ОЛЗО

Бэшүүрэй районой Бодонгуудай совхозой арендна 8 гүүртэдэ 2500 шахамал харууһалжа байдаг. Гүүртын бригадирнууд Алдар Дондубон, Даша Гармаев, Дулсан Доржиева, Цырен Бадмаев, Владимир Ринчинов гэгшэд ажахы соогоо түрүүлэн арендна гуримаар хүдэлжэ эхилһэн юм. Тэдэнэр үнгэрэгшэ зундаа үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 600—800 граммаар нэмээдэг байһан.

Шанага һууринда ажахын дүршэлтэй механизатор Бато Гармаевич Ринчинов Юрий Владимир аха дүүнэртэеэ 300 эрэ буруу арендэдэ абаад харууһална. Эгээ мүнөө тэдэнэр үхэр бүхэнэйнгөө шэгнүүрые 380—400 килограмм болгоод, һаяхан 30 толгойень мяханай комбинадта тушаахадаа, нилээд ехэ ашаг олзо совхоздо оруулба.

— Байгша ондо манай ажахы 6279 тонно мяха гүрэндэ тушааха түсэбтэй. Октябриин 25-най мэдээгээр 5484 тонно мяхан тушаагдаад байна. Үнгэрһэн зунай туршада малшаднай хоёр мянга гаран буруу хашарагуудаа сүүдхэдээ тус бүриин шэгнүүрые 500—600 граммаар нэмээгээ,— гэжэ совхозой ахамад зоотехник Константин Зодбоевич Гармажапов хөөрөө һэн.

Ажалайнгаа дүнгөөр урмашаһан эдэ арендаторнууд байгша оной эхиндэ совхозтоёо шэнэ хэлсээ табан жэлэй болзороор баталаа.

Хонхоло, Шанага һууринуудай арендна бригадын 8 гүүртын коллектив наһаараашье нэгэ үеын бэшэшье һаа, эбтэй зетэйгээр хүдэлнэ. Тэдэнэр өөһэдынгөө бэлиг шадабариие, дүй дүршэлые гүйсэд дүүрэн хэрэглэхые оролдоно.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Мяханай комбинадта тушаагдаха хашарагууд амяараа эдеэлүүлэгдэнэ; 2. Арендна бригадын бригадир Бато Ринчинов;

ШАЛГАЛТА ҺАЙНААР ДАБАГДАА

«Нестеровский» совхозой таряашадта районой бэшэ ажахынуудтал адли энэ жэл ехэл хүшэр хүндэ байшаба. Хабарай болон зунай эхин һаранuудта ган гасуур болоһон дээрэһээнь, арбаад гаран гектарайнь ургаса оройдоошье гараагүй. Һүүлээрнь ороһон хура бороон механизаторнуудта мүн лэ амар заяа үзүүлээгүй. Үдхэнөөр ургаһан буртаг үбһэн үдэр бүхэндэ «үндыжэ», орооһо тарянай гарасыень баһал аалидуулһан байха юм.

Иимэ газарай ургасые хуряажа абаха гэшэ баһал хүшэр байшоо. Эдэ бүгэдэ таряашадта одоол шанга шалгалта боложо үгөө гэхэдэ алдуугүй. Комбайнернууд «талынгаа онгосонуудые» оло дахин тогтоожо, мотовилые, барабануудые орёолдошоһон тарянһаа сэбэрлэхэ, арилгаха баатай болоо.

— Мүнөө жэлэй ургаса яһала баян байжа, бидэнэрэй сэдьхэлые ханаагаа. Иимэ таряа богони болзорто хуряаха хэрэгтэй болоо юм,— гэжэ комбайнер Михаил Васильевич Лазарев мэдүүлээ бэлэй.

Энэ нүхэрнай байгша оной ургаса хуряалгада түрүүшынхеэ хабаадаа гэшэ. Тиимэһээ залуу механизатор түрүүшынгээ шалгалта яһала һайн дабажа гараа.

— Михаил зүб лэ хэлэнэл даа. Сагай уларилай хэды хүшэр байгаашье һаань, хамтын подрядай гуримда ороһон тракторно-тарян ажалай бригадын гэшүүд хэлсээгээр баталһан орооһо тарягаа хуряажа, ажахыдаа тушаагаа. «Хорская падь» гэжэ обёос таригдаһан поли дээрэһээ гектарай дунда зэргээр 16—17 центнер хүрэтэр ургаса абтаа. Энэмнай ургасынгаа талаар тиимэшье һайн полинуудай тоодо орохогүй. Тиимэһээ манай отделениин механизаторнууд байгша ондо бүхы тарялангайнгаа гектар бүриһөө дунда зэргээр 15 центнер орооһо хуряагаа,— гэжэ Нестеровскын отделениие эрхилэгшэ Александр Николаевич Помулев манда ойлгуулжа үгэнэ.

Саашань энэ хүтэлбэрилэгшэмнай ургаса хуряалга дээрэ амжалта түйлаһан түрүүшүүлээ хургаа даран тоолоно эхилнэ. Үнэхөөрөөшье, дүй дүршэлөөр баян таряашад эндэ яһала олон хүдэлөө. Эдэнэрэй дундаһаа комбайнернууд Алексей Алексеевич, Геннадий Александрович Помулевүүд, Петр Васильевич Щербаков гэгшэдые онсолон дурдахаар. Автомашинануудай жолоошод Евгений Руднев, Петр Шульгин болон бусад мүн лэ магтаал хайрада хүртэхэл ёһоороо хүртөө. Нестеровскын тракторно-тарян ажалай бригадынхид Петр Дмитриевич Петерс тухай сэдьхэлэй һайн һайхан үгэнүүдые зорюулжа байгаа һэн. Энэ нүхэр дежурна автомашинын жолоошон байгаа юм.

Т. БАЙМИН.
Прибайкалиин район.

Совет орон дотор

МОСКВА. «Һэргээгдэжэ байгаа Россин хамтын предприятинууд» гэһэн научно-практическа конференци ниислэл хотодо үнгэргэгдэбэ. РСФСР-эй болон нютагай Соведүүдэй арадай депутадууд, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, эрдэмтэд, республикын газар дээрэ хүдэлдэг хамтын олохон предприятинуудай түлөөлэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаа һэн.

«Түхэреэн столой» дэргэдэ ажахын хуулиие нарижуулан һайжаруулха, Россин экономикые гуримшуулан һайжаруулха талаар шухала асуудалнуудаар һанамжануудаа халан абалсаа. РСФСР-эй правительстватай харилсаа холбоогоо саашадань һайжаруулхын тула конференци эмхидхэһэн Россин хамтын үйлэдбэриин холбоон конференциин дүнгүүдые хэрэглэхэ юм.

ЛЕНИНГРАД. «Һэргээлгэ» гэһэн уласхоорондын телевизионно марафон дэлхэйн соёлой ехэ ябуулга болохоор түсэблэгдэнэ. Петербург — Петроград — Ленинград хото тэрэнэй гол анхаралда байха юм. Ерэхэ жэлэй январиин 6—7-до үнгэргэгдэхөөр харааlагдаһан энэ марафондо бүхы түби дэлхэйн гайхамшагта түлөөлэгшэд хабаадаха. Ленинградай телевизионно суудхын программада дэлхэйн эгээл бэрхэ уран бэлигтэн, политическэ ажал ябуулагшад, санаартанай түлөөлэгшэд, эрдэмтэд хабаадаха ёһотой. Исаакиевска һүмэдэ Рождествогой мүргэл болохо. Тиихэдэ гүрэнэй С. М. Кировэй нэрэмжэтэ оперо болон балетэй академическэ театр марафоной түб болохо юм.

ЧЕБОКСАРА. Хоёр үдэр үргэлжэлһэн шанга үгэ буляалдаанай һүүлдэ Чувашай АССР-эй Верховно Соведэй сесси гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай декларации батална абаа.

Россин Федерациин болон ССР Союзай хубинь болохо олон үндэһэ яһатанай Чувашай Совет Социалис Республика Чавашьен Республика гэжэ энээнһээ хойшо нэрлэгдэдэг болобо. Чуваш ба ород хэлэнүүд республикын газаа дайда дээрэ гүрэнэй хэлэнүүд гэжэ тогтоогдоо. Хизаарта ажаһуудаг бусад бүхы үндэһэ яһатанай хэлэнүүд сүлөөтэйгөөр хүгжөөгдэхөөр хараал[...] дана.

Декларациин ёһоор, газ[...] тэрэнэй баялигууд, гол м[...] нүүд, ой модон, ургам[...] ба ан амитадай аймаг, б[...] гаалиин бусад нөөсэнүүд [...] вашай ССР-эй зөөри бол[...] Республика харьяата газ[...] дээрээ байгаали бодомжото[...] зүбөөр хэрэглэхэ, хүн зон[...] экологическа талаар хангаг[...] ха тухай һанаагаа табижа [...]

БАРНАУЛ. Байгаалиин-эко[...] мическа зононуудай тал[...] уласхоорондын семинар эх[...] түгэсэбэ. Хадата Алтайда ии[...] зоно байгуулха асуудал хэ[...] жа үзэгдөө. Тэрэнэй прое[...] наринаар зохёохо, регион[...] экономикые һэргээлгэдэ [...] байгаалиие хамгаалгада пре[...] приятинууд болон фирмэн[...] дые хабаадуулхын тула дүрэ[...] халнуудые хараалха хүдэлм[...] риин бүлэг байгуулагдаа.

ВЛАДИВОСТОК. Агаарай за[...] харилсаанай агентствэдэ «Т[...] ризль» гэһэн АСУ тодхогд[...] хой. Союз доторой ба ул[...] хоорондын замуудаар пасс[...] жирнүүдые һайнаар хангаха т[...] лаар тэрэ туһалха юм. Аз[...] болон Номгон далайн реги[...] ной оронуудай агаарай б[...] замуудтай тус түхеэрэлгэ [...] ропортые холбохо арга олг[...] Бизнесменүүд, хамтын пре[...] приятинуудай түлөөлэгшэд [...] нэ түхеэрэлгын хангамжада т[...] рүүлэн хүртэһэн байна.

ТАШКЕНТ. «Халк Сүз[...] («Арадай үгэ») гэһэн респу[...] ликанска газетын түрүүш[...] номерые Узбекистанай уншэ[...] шад абаа бэлэй. Республик[...] Верховно Совет узбек хэл[...] дээрэ шэнэ газетэ гаргадаг б[...] лонхой. Бүхы союзна респ[...] ликануудта, мүн тэрэшэлэ[...] Зүүн зүгэй зарим гүрэнүүд[...] тус газетэ түсхайта корреспон[...] дентнүүдтэй байха юм.

ЛЕНИНГРАД. Эгээл залуу [...] ралсалай эмхи зургаан — эле[...] троникын инженернэ һургуу[...] түгэс шадабаритай хүдэлмэр[...] шэдые, технигүүд болон инже[...] нернүүдые бэлдэдэг болоо[...] юм. Урданай радиополитехни[...] кумдэ тэрэ түбхинөө һэн. Тэ[...] рэнэй гансашье нэрэнь хуб[...] лаа бэшэ, мүн заалгын гури[...] ондоо болгогдонхой. Хоёрдо[...] хи ба гурбадахи курс дүүрг[...] һэн хүбүүд, басагад хүдэлм[...] ришэдэй мэргэжэлнүүдтэй бо[...] ложо гараха. Табадахи кур[...] дүүргэгшэд инженерэй мэрг[...] жэлтэй болохо.

(ТАСС).

Ургаса-90

ҺАЙНААР ХАДАГАЛХАБДИ

Мухар-Шэбэрэй районой колхоз, совхозуудай тарялан дээрэ мүнөө жэлдэ орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудай муу бэшэ ургаса ургуулагдаа бэлэй. Зүгөөр сагай уларилай тогтууригүй байһанһаа боложо, ургаса хуряалга нилээдгүй хожомдоо.

Энэ жэлдэ Мухар-Шэбэрэй район гүрэн түрэдөө 14 мянган тонно орооһо таряа худалдаха хэлсээ баталанхай юм. Эды шэнээн таряа тушаан абажа, һайнаар хадагалха арга боломжонууд тухай асуудалтайгаар манай штатнабэшэ корр. В. Р. Ширдармаев энэ районой таряа тушаан абадаг пунктын директор Геннадий Яковлевич Ерофеевтэй уулзахадаа, һонирхоһон байна.

Асуудал: Танай даадаг предприятиин хүдэлмэрилэгшэд мүнөө жэлэй хүшэр хүндэ таряа тушаан абажа, һайнаар хадагалха арга боломжотой гэжэ гү?

Харюу: Энэ жэлдэ шэнэ ургаса абаха хэрэгтэ бидэ яһала һайн бэлэдхэлтэй хүрэжэ ерээ һэмди. Бүхыдөө 20 мянган тонно орооһо хадагалха долоон склад бэлдэһэн байгаабди. Эдэ складууд соогоо дүүрэтэр орооһо абаа гээшэ һаа, эды шэнээн таряан оруулагдаха болоно гэшэ. Нёдондо жэлдэ манай ажахынууд 5 мянган тонно таряа тушаагаа һэн. Районой гүрэнэй захиланнь 14 мянган тонно болоно. Тиимэһээ предприятиин хүдэлмэрилэгшэд эды шэнээн тонно орооһо тушаан абаад, һайнаар хадагалха арга боломжотой.

Байгша ондо бидэ өөһэдынгөө хүсөөр нэгэ складайнгаа оройень шэнээр һэлбэн хушаабди. Эндэ 3 мянган тонно үрэһэнэй орооһон хадагалагдаха байна. Полиһоо асарагдаһан таряагаа буулгаха асфальтаар хушагдаһан 15 мянган дүрбэлжэн метр талмай һайнаар бэлдэһэмнай ехэл туһатай байба.

Асуудал: Энэ жэлэй сагай уларилһаа боложо, хадагалаанда шиигээр ехэ элбэг орооһон асарагдаа. Шиигээр элбэг таряа хатааха техникээр хэр хангагданхайбта?

Харюу: Бидэ мүнөө жэлдэ СЗСШ-16 түхэлэй хатаадаг стационарна ори ганса агрегадаа бэлдэһэн байнабди. Ушар тиимэһээ тэрэнээ түхэреэн сүүдхын туршада һаадгүйгөөр хүдэлгэжэ, бүхыдөө 150—200 тонно орооһо сүүдхэ соо хатааhабди. Эндэ хүдэлхэ хүнүүдэй дуталдахада, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой шиидхэбэрээр Мухар-Шэбэрэй тоһоной заводһоо В. Н. Назаров, ДРСУ-гай хүдэлмэришэн Н. П. Федоров гэгшэд манда эльгээгдээ һэн. Тэрээнһээ гадуур 5 склад соо орооһо дороһоонь үлеэлгэн хатааха тусхай түхеэрэлгэ тодхогдонхой. Предприятимнай лабораторно анализ түргэн саг соо хэхэ аргатай юм. Энэ лабораториёо хүдэлгэнэбди.

Асуудал: Геннадий Яковлевич, орооһо тарянай шэнэ сэн тухай хэлэжэ үгыт?

Харюу: Зүб даа. Байгша ондо орооһо худалдан абаха талаар шэнэ сэн тодхогдонхой. Орооһон соо хэды шэнээн клейковина байхаб, тэрээнһээ үнэ сэнгынь сэхэ дулдыдаха байна. Бидэ энээнииень эндээ тодорхойлообди. Мүн ажахынууд тэндээшье өөһэдөө тодорхойлоо юм. Нэгэ тонно орооһон 200—300 түхэриг сэнтэй болоно. Хэрбээ нэгэ тонно орооһон соо 23—28 процент хүрэтэр клейковинын байгаа һаань, тэрэнэй сэнгынь 300 түхэригтэ, 18 процентһээ доошо гээшэ һаань, сэнгынь 200 түхэригтэ болоно.

Арадай эрдэм һуралсалай шэнэ шатада

…ЫНГӨӨ «ШҮҮҺЭНДЭ» ҮЛТИРӨӨД...

…ЭЛЭЕЭ, литера-…

талаар манай 1-дэхи интернат һургуулида эхин классай багша, РСФСР-эй гэгээрэлэй отличник, тон дүршэл ехэтэй М. Г. Доржиева ехэхэн ажал саг үргэлжэ үнгэргэдэг. Һурагшадынь тодоор, шангаар уншадаг, хөөрэдэг, олон оньһон, хошоо үгэнүүдые сээжээр мэдэдэг гэжэ Сагаалганай һайндэртэ илажа гарахадань мэдээ бэлэйбди.

Һурагшадай ачхарал татамаар хүүгэдтэ зорюулһан һонин номууд тон дуталдадаг. А. Барто, С. Михалков, К. Чуковский гэхэ мэтын зэргэдэ хурэмэ зохёолшод Буряадтамнай үгыл шахуу гээшэ.

Хүүгэдэй саадай үхибүүдэй һонирхон харахаар, уншахаар үнгэтэ зурагтай, амитад, ургамал ажал тухай номууд үгы бэшэ гү?

Тон һүүлэй жэлнүүдтэ Улаан-Үдын хүүгэдэй саадуудта түрэлхи хэлээ заажа эхилжэ байна хаш. Тэрэ ехэ һайн. Гартаа бариха номой үгы һаа, баһал ехэ бэрхэтэй.

Городой һургуулинуудта түрэлхи хэлээ шудалжа үзэһөөр сохом 6—7 жэл болоод, мүнөө хүрэтэрөө һурагшадайнь, багшанарайнь гартаа бариад энэ гэхэ ном-учебнигэй үгынь харамтай, гайхалтай. Гурбадахи программа гэжэ хөөрэлдэдэгбди. Тэрэ программэньшье үгыл хаш. Программада үндэһэлжэ, учебнигүүд найруулагдадаг гээшэ ааб даа. Хайшан гээд номууд зохёогдожо байгаа юм хаб? Баһал гайхалтай. Авторнуудынь хэд гээшэб? Гэнтэ Ц.-Д. Дондокова Ц. Дондогой хоёрой нэрэ, зохёолнуудыень худхажа байдаг түрэлхи хэлэнэй багшанартал болоогүй һаа, яаба даа.

Юрэнхы буряад һургуулинуудта, эхин классуудта һайн бэлэдхэлтэй багшанар хүдэлжэ байдаг гэхын зуура, түрэлхи хэлээ хэр һайн мэдэсэтэй залуу багшанар гарана тээшэб гэжэ бодожо үзэхэдэ, тон һайн гэхын аргагүй. Юундэб гэхэдэ, педучилищиин буряад хэлэнэй учебнигүүд 1964 ондо хэблэгдэн гараһан байна. Тэдэ номуудайнь хуудаһанууд тайлганай хүһэрэй, үмхирһэн бүдэй үртэһэндэл болонхой, шангаар ойронь хүрэхын аргагүй. Тэрэ мүртөө хомор: хэшээлэйл үедэ аргагүй дүмүүхэнээр библиотекэһээ асаржа хараад, гэдэргэнь тушааха, амархан «нойрсодог» номууд. Литература шудалжа үзэхэ тусхай ном гэжэ огто байдаггүй.

Багшанарай институдта хараад үзэхэдэ, буряад хэлэнэй таһагта оюутанай гартаа бариха ном гэхэдэ, 2 жэлэй урда гараһан Ц. Цыдыповэй «Буряад хэлэнэй синтаксис» байха, бэшэ ном үгы!

Багшанарые һургаха хэрэгтэ иимэ хойрогоор хандалга хэнэй гэмээр болоо гээшэб? Буряадай ССР-эй Арадай эрдэм һуралсалай министерствын хүтэлбэрилэгшэд гэмтэй гэжэ сэхэ хэлэе.

Тиибэ яабашье манай түрэлхи хэлэнэй багшанар мохошогүй зоригтой, дуугайхан лэ ажалаа шадаха зэргээрээ хээд лэ, урагшаал һанаатай, найдал дүүрэн сэдьхэлтэй ябадаг гээшэ.

Дунда ба ахалагша классуудта литература заалгада, илангаяа эхилэн шудалһан залуу багшанарта ехэл бэрхэшээлнүүд ушардаг даа. Литература заалгын тусхай методико үгы ха юм.

Энэ һуралсалай жэлдэ 6—7-дохи классуудта зааха методическэ ном гараха хэбэртэй агша.

Ород литературын багшанарые харахадаш, «Литература в школе» гэжэ журналтай, «Л. Толстой в школе», «А. Пушкин в школе» гэхэ мэтын заха замгүй пособинууд, үнгэтэ харуулалгын фото-зурагууд, бэшэшье элдэб материалнууд гайхалтай олон юм ааб даа.

Сэдьхэлдээ бододогби: манай эрдэмтэ багшанар, жэшээнь, «Ц. Доной зохёолнуудые һургуулида үзэлгэ», «Х. Намсарайн зохёолнуудые һургуулида шудалалга» гэхэ зэргын методическа монографинуудые үни заяанда бэшээд, тэдэнээ мүнөө шэнэ үе сагтай тааруулан һэльбэхээр болонхой байха байгаа бэшэ гү?

Үни хада Б. Батоевой бэшэһэн «Х. Намсараевай «Үүрэй толон» романиие һургуулида үзэлгэ» гэжэ хүхэхэн гадартай нимгэхэн номые хэшээлнүүдтээ хэрэглэгшэ һэмди. Мүнөө тэрэ ном хаанашье үгыл хаш даа.

Литературын хэшээлдэ хэрэглэхэ хрестомати тон үсөөн гэхын хажуугаар, удхыень шэнэ программын удхатай тааруулжа, дахин зохёохоор болонхой.

Эхэ байгаалияа яажа хамгаалхаб гэһэн асуудалда харюусамаар, экологическа асуудалнуудые хурсаар харуулһан методическа пособинууд, зохёолнууд тон хэрэгтэй.

Буряад хэлэнэй «Диктантын сборник», «Изложениин сборник» шэнээр гаргахаар үни болонхой.

Дээрэ дурсагдаһан дутуу дундануудые хараадаа абажа, засагай дээдын эмхи зургаанууд шэнэ эрилтын ёһоор, ажал хэрэгээрээ һургуулиин асуудалнуудта анхаралаа хандуулха аабза гэжэ найдал. Зүгөөр найдалнай хооһон лэ бү үлэһэй!

Манай һургуулиин литературын хэшээлнүүдһээ гадна, класснаа гадуур хэгдэдэг хүдэлмэри тухай эхилэн заажа байһан залуу багшанартаа хандажа, хэдэн жэлэй урда үнгэргэгдэһэн хэмжээ ябуулга тухай онсолон тогтохо хүсэлэнтэйб.

Агууехэ Октябриин хубисхалай 70 жэлэй ойе угтуулан, бэлигтэй уран зохёолшо, публицист А. А. Бальбуровай «Арбан хоёр эрдэни шэмэгни» гэһэн номоор уншагшадай конференци үнгэргэжэ, республикынгаа ямар замаар урган хүгжэһыень ойлгожо, тон ехээр бахархан баясаа бэлэйбди. Уригдаһан хүндэтэ олон ахамад айлшаднай зүрхэ хүдэлгэмэ үгэ хэлэжэ, буряад арадайнгаа ажабайдал зохёоһоноо мартагдашагүй һонёор хөөрөө һэн. Жэшээнь, нюдэнэй шэдитэ врач Н. М. Никифорова нюдэнэй социальна үбшэнтэй яажа тэмсэдэг байһанаа, республика соо хэды олон окулист-врачнарые бэлдэн гаргаһанаа хөөрэхэдэнь, бидэ һурагшадтаяа баясажа, иимэл баатарлиг эхэнэрнүүд Буряад орон соомнай бии байна гэжэ ойлгоо һэмди. Манда тэдэнэрэй алдарта зам үльгэр жэшээ болоно ха юм.

Ч. Цыдендамбаевай «Буряад басаган» гэһэн номоорнь авторай түрэһөөр 70 жэлэйнь ойдо зорюулжа, уншагшадай конференци үнгэргэхэдөө, зохёолой гол герой Жаргалмаагай — ёһотойл һайхан буряад басаганай дүрэ шарайтай танилсажа, һурагшадай һонирхол бүри дээшэлээ гээд бодогшоб.

Эдэ зохёолнуудай удхаар олон тоото баримтата материалтай планшедүүд, рефераудууд һурагшадай хүсөөр бэлдэгдэжэ, хожомоо хэшээлнүүдтэ хэрэглэхэ харуулалгын материалнууд болоно гээшэ. Мүн һурагшад уран зохёолые нарииhаар шудалжа үзэхэ дадалтай болодог.

Һургуулинуудта, мүн түб һууринуудта ажалшадай, түрэлхидэй дунда олон зоной хабаадалгатайгаар уран зохёолшодой номуудай удхаар дэлгэрэнгы хөөрэлдөө-конференци үнгэргэдэг заншалтай болоо һаа, үрэ дүнтэй байхань дамжаггүй һэн.

Ц. Дондогойн «Эхэ тухай поэмэ» гэһэн номоорнь уншагшадай конференци үнгэргөө һаа, ехэл һайн байгаа. Автор хэды һайхан уран үгын хүсөөр эхэ хүнэй, эжынгээ дүрые мүнхэлөө гээшэб!

Мүнөө сагта илангаяа залуу эхэ болохо хүнүүдтэ эхэ гээшэ нангин хүн гэжэ ойлгуулха шухала ха юм. Тэзд баһал энэ номнай олдохонь бэрхэтэй, хоморой шухаг юумэ болонхой.

Уншагшадай конференци бэлдэхэ гээшэ бэлэн бэшэ ажал: бүхэли жэл урид бэлэдхэл хэгдэдэг юм. Хабаадагшад зохёолой удхатай тон һайнаар танилсадаг: ямар асуудалнууд шухалаар табигданхайб? Хэд хабаадаха ёһотойб? Тэдэнэр юун тухай, ямар мэдэсэ һурагшадта үгэхэ ёһотойб? Харуулалгын ямар материалнууд, планшет, рефераудууд зохёогдохо ёһотойб гэхэ мэтэ.

Энэмнай литератураяа гүнзэгыгөөр шудалан үзэлгын нэгэ арга боломжо болоно гээшэ ааб даа.

Гэхэ зуура багшанарай иимэ үүсхэл оролдолгые согсолхо талаар эрдэмтэ методистнууд, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлгын институдай, республикын Арадай эрдэм һуралсалай министерствын мэргэжэлтэд юу хэжэ, юу бүтээжэ байдаг бэ? Буряад литература заадаг ямар олон багшанар үүсхэл оролдолго гаргажа, өөһэд өөрэдынгөө «шүүһэн соо үлтиржэ», хэды болотор ябаха болоноб? Зариманиинь тиигэжэ үлтирһөөр лэ, энэ гэхэ мүртэй туһаламжа абангүй... пенсиин хилэдэ тулажа ерэхэ.

Р. ДАШИЕВА,
багша.

Уншагша асуудал табина

«Буряад орон доторнай элүүр энхын байдал тогтожо, зүүн зүгэй эмшэлгын түбэй байгуулагдажа байһан үе саг. Тэрэнэй хажуугаар бузар муухай ябадал гаргагшад тон олошороо янзатай. Харацаипаа эхилээд, Далахай хүрэтэр 16 һуурин, тосхонууд бии гээшэ. Һуурин бүхэндэ хоёр-гурбан эльбэтэйшүүл бии болоо гэхэдэ, алдуу үгы. Энэмнай урдандаа дуулдаагүй юумэн гээшэ ааб даа. Иимэ зон юундэ манай нютагаар олошорооб! Үхэр малда хоро шара хаяха, хүниие элдэб янзаар үбдэхөөхэ, нэгэл һаа, алажал шадаха байна бшуу. Олонии ушарта хүниие хоолдо муудхуулжа алана гээшэ. 1989 ондо «Труд» газетэдэ нэгэ иимэ статья ябаа бэлэй: «Более 500 колдунов убиты жителями танзанийских деревень за последние два года по подозрению в том, что они наводят порчу на людей и скот...» Манай эльбэтэйшүүл эгээл иимэ байна бшуу даа. Наһатайшаг эхэнэрнүүд иимэ муухай ажалтай болоод байна. «Буряад үнэн» газетэдэ зохихо зохихоорнь статья бэшэхыетнай бүхы зоноороо гуйнабди. Али Танзаниин зон шэнгеэр эдэ эльбэтэйшүүлээ өөһэдөө сүүдэхэ юм гүбди! Ехэл муухай юумэн гээшэл. Бидэ үнэншэлгэгүй байгаа... харин одоол өөһэдөө иимэ юумэ нюдөөрөө хараба гээшэбди.

И. Цыренов, В. [illegible], Т. [illegible].
Захааминай районой Шара-Азарга нютаг».

«ЗУДАЙ БОЛОХОДО, НОХОЙ ТАРГАЛХА...»

Эдэ зондо харюусахыень хэдэн хүниие гуйһан байнабди.

С. О. Назаров, Улаан-Үдын 1-дэхи поликлиникэдэ эмгүйгөөр, гарайнгаа эди шэдеэр аргалдаг хүн: Эльбэ жэльбэ гээшэ огто үгы гэжэ бардамаар баталха хэрэггүй. Тиихэдэ энээнһээ айхаашье юумэн үгы. Хара үһанда элдэб хараал, шэбшэг шэбэнэжэ, хүниие үбдэхөөхэ аргатай, эльбэтэй хүнүүд бии гээд намда үдэр, һүнигүй үй түмэн ерэдэг зон гэршэлхэл. Эдэнэр нэн түрүүн сэдьхэлэй, гүн ухаанай талаар үбшэн зон болоно ха юм. Үбэштэй, толгой муутай гээд хэлэнэгүйб, намайе зүб ойлгоорой. Тээд нэгэ хара хүсэндэ дарууланхай. Урдамни энэ һууһан залуу хүниие харанат. Хадааһа харахада, «хадааһан», электробритвээр һахалаа абахадаа, «хоёр хутагатай, утаһатай» гэхэ мэтээр дүүгэран тоолоогүй һаа, ехэ зободог, һанаа үнеэндэ абтадаг, оройдоол юумэ харахадаал, эжэлүүдгүй нэрлэжэ захалдаг болошоо бэлэй. Дүүгаран нэрлэхэдэнь, өөртэнь хүнгэн шэнги болоно хэбэртэй. Тиигээд мүнөө намда 300 гаран модоной зай гаталжа ерээд, аргалуулжа эхилээ. Һайн болоно ааб даа. Гансал «Элүүр энхэ болохоб» гээд батаар этигэхэ хэрэгтэй. Этигэл гээшэ асари ехэ хүсэн. Бурхан шажандашье этигээл һаа.

А. Л. Гейкман, Советскэ райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальнигай орлогшо: Энэ эльбэтэй хүн, тиигээд үхэр малыемнай, зониие үбдэхүүлжэ алана гээд нюдэ балай хэлэжэ байхань хайшаа юм. Мал хорлохо гэбэл, тэрэ муу һанаатай хүн үхэртэ хоро эдюулхэ болоно. Эгээл энэ һамбаанда тэрэнэй гарые балшыса барижа шадабал, уголовно талаар мүрдэлгэ ябуулжа, зэмыень амсуулха ёһотойбди. Зоной толгой эрьюулжэ, элдэб мэхэлжэ, юумэ (архи, һү) үргэжэ, энээнэй түлөө мүнгэ абажа байгшадые мүн лэ хуулиин ёһоор харюусуулха статья байха. Гансал гэршэнүүдые олохо шухала.

Мүнөөнэй хүлгөөтэй үе сагта «хара магиие шудалһамди» гээд бэеэ нэрлэхэ, мэхэлхэ, зоной мүнгэ «һааха» дуратайшуул олошороо гээд мэдэнэбди. Эдээндэ этигэхэ хэрэггүй. Хүсэеэ хамтадхан, тэмсэел гээд хүнүүдые уряалнаб.

И. ГОМБОИН бэлдэбэ.

…уушан хэлэ бэшэгэй хэшээлнүүд

XXXV

1. Абтаһан үгэнүүдые зүб уншалга: октийабри — октябрь, болшевиг — большевик, Владимир, Илгичи — Ильич, Ленин г. м.

2. Бүридэмэл тоогой нэрэнүүдые юрын холбуулалнууд болгон үгтэбэ: нигэн мингган — нэгэ мянга, йисүн загун— юһэн зуун, арбан доледугар, хорин табун—хорин табан, арбан дүрбэ г. м.

3. Зарим холбуулалнууд: агуу йэкэ—агууехэ, нэйигэм жирум —нийгэм журам (социализм), эб хамту — эб хамта (коммунис), хубисхал (революци), эб найирамдал — эб найрамдал г. м.

4. Юрэ үгэнүүдэй уншалга: бүкэ—бүхэ, дэлэкэй — дэлхэй, улус — улас, эркэ — эрхэ, чилүгэ — сүлөө, цаг — саг, эдүр — үдэр, сара — һара, оду-а — одоо (мүнөө), үйэ—үе.

5. ажилчид — ажалшад, үйилэдбүричид — үйлэдбэришэд гү, али хүдэлмэришэд, тарийачид — таряашад, күрүнггэтэн — хүрэнгэтэн (капиталистнууд), байачууд — баяшууд.

6. Мэдүүлһэн түлэбэй үнгэрһэн саг — жухуй,— жукуй, — чухуй,— чукуй залгалтатай байдаг: байижухуй — байһан байна, байигулжухуй — байгуулһан байна, ударидчухуй — ударидһан байна г. м. Мүн хандаһан түлэбэй гурбадахи ганса болон олон тоогой залгалта — тугай, —түгэй юм: мандатугай — мандаг, сүнэтүгэй — һүнэг г. м.

Ашанга хадаа Хориин районой бага һууринуудай нэгэн болоно. Һүүлэй табан жэлэй туршада «Георгиевский» совхозой хүсөөр барилгын ехэ хүдэлмэри эндэ ябуулагдаа. Хүсэд бэшэ дунда һургуулиин байшан ашаглалгада үгтөө. Хажууданъ хүүгэдэй ясли-сад бодхоогдоо юм.

Һургуулиин багшанар, ясли-садай хүмүүжүүлэгшэд хоорондоо нягта холбоотойгоор хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулна. Энэнь тон һайшаалтай. Ажал, хэрэгүүд тухайгаа саадай хүмүүжүүлэгшэдэй хөөрэлдэжэ байхыень шагнахада аятай һэн.

БАГА ҺУУРИНАЙ БАГАШУУЛ ХҮХЮҮТЭЙ

— Ясли-садтамнай 30 гаран үхибүүн ябана. Эдэнэй 17-ниинь ахалагша бүлэгтэ, 3—5 наһатайшуул даа. Табан багашуул мүнөө жэлдэ зургаан наһаяа гүйсэжэ, бэлэдхэлэй класста ябадаг болоо. Яслидамнай 15 үхибүүн. Иимэл даа, үхибүүд тухайгаа хэлэхэдэ,— гэжэ ахалагша бүлэгэй хүдэлмэрилэгшэ И. И. Галсанова хөөрөө һэн.

Хүмүүжүүлэгшэ Галсанова хадаа Ашанга нютагай эрхим хонишон-арендатор Иван Галсановай басаган болоно. Дунда һургуулияа дүүргэн сасуу багшанарай училищида ороод, амжалтатай дүүргэһэн юм. Мүнөө хүдэлмэриһөө таһалгаряагүйгөөр багшанарай дээдэ һургуулида һурахаяа бэлдэнэ.

Ирина Ивановна түрэл хэлэндээ тордиһогүй бэрхэ юм. Үхибүүдтэйгээ заабол буряадаар хөөрэлдэхые оролдоно. Бишыхан үльгэр, онтохонуудые уншажа үгэдэг, таабаринуудые тайлбарилан таалгадаг, шүлэг, дуунуудые сээжэлдүүлдэг юм.

Зургаан наһатайшуултай Д. И. Цыренжапова хэшээлнүүдые үнгэргэнэ. Буряадай багшанарай институдай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй нэгэдэхи курсда заочноор һурадаг юм. Түрүү багшанарай дүй дүршэлөө халан абахын тула залуу багша оролдоно, үхибүүдтэйгээ һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үе-үе болоод үнгэргэнэ. Тиихэдэ үльгэр, онтохонуудые, түрэл Буряадайнгаа уран зохёолшодой шүлэгүүдэй номуудые, «Хараасгай» журналаа, «Буряад үнэн» газетын «Хонхо» гэһэн тусгаар хуудаһан гэхэ мэтые шадамараар хэрэглэдэг.

Яслиин наһанай бүлэгэй үхибүүдэй хүмүүжүүлэгшээр Туяна Батомункуевна Жалсараева хүдэлдэг. Тэрэ дунда һургуули дүүргэнхэй. Түрэл буряад хэлэн дээрэ һайнаар хөөрэлдэдэг, бэшэжэ шададаг юм.

Амтатай, шакартай эдеэ хоол тогоошон Вера Цыренжапова, тэрэнэй туһалагша Оля Шойронова гэгшэд бэлдэнэ. Эдэнэр өөрынгөө хэрэгтэ тон хэнамжатайгаар, харюусалгатайгаар хандана. Ямаршье эдеэ бэлдэхэдэнь, амта шэмэтэй байдаг.

Зургаан наһатайшуултай хөөрэлдэбэбди. Олон дуу мэдэхэ, шүлэгүүдые сээжэлдэнхэй байгаа һэн.

Дуунда эгээл дуратайнь зургаатайхан Женя Батожапова, шүлэг сээжээр мэдэдэгынь Алеша Цыренжапов гэгшэд хэбэртэй.

Г. БАДМАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Үхибүүд Д. Н. Дондокова нянитаяа.
2. Гармонь дээрэ наадажа һурая.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС · АПН

ВАШИНГТОН. Элшэ хүсэнэй талаар США-гай болон СССР-эй хоорондо бата харилсаа холбоо тогтоохо хэрэгтэй гэжэ американ-совет харилсаанай талаар комитет тоолоно. Али али талада ашатай туһатай иимэ хамжаан хоёр ороной экономическа аша туһада сүм таараха һэн гэжэ Холбоото Штадуудай ажал хэрэг эрхилдэг бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэдые ба эрдэмтэдые нэгэдүүлдэг нийтын энэ эмхиин шэнжэлэгшэд тоолоно.

Нефть болон газ олзобориилдог американ компаниинуудай совет талынхидтай холбоо бэхижүүлхэ тухай нэн түрүүн хэлэгдэнэ гэжэ тус комитедэй тарааһан тусхай бюллетень соо тэмдэглэгдэнэ. Энэ талаар харилсаа холбооё сүм дэмжэнэб гэжэ Хельсинкидэ СССР-эй Президент Михаил Горбачевтой уулзалгын урда тээ США-гай Президент Джордж Бушай мэдүүлһэн тухай тэмдэглэхэ зуураа, байгаалиин эдэ баялигуудые олзоборилгые ба боловсоруулгые үргэдхэхэ талаар США Советскэ Союзда ехэ туһаламжа үзүүлжэ шадаха һэн гэжэ документын авторнууд тоолоно.

Комитедэй шэнжэлэгшэдэй һанамжын ёһоор, иимэрхүү ажал ябуулга Холбоото Штадуудай худалдаа наймаанай ба политическэ аша туһада сүм харюусаха байна. Һайн шанартай совет нефть асаргадаха, гадна элшэ хүсэнэй энэ нөөсэнэй талаар Дүтын Зүүн зүгэй оронуудһаа США-гай ехээр дулдыдаха ябадалые болюулха һэн.

ВАШИНГТОН. США-гай ниислэлдэ экономикын ба хуулиин талаар России болон американ мэргэжэлтэдэй уулзалга түгэсэбэ. Дүрбэн үдэрэй туршада РСФСР-эй Верховно Соведэй 30 шахуу депутадууд болон шэнжэлэгшэд американ мэргэжэлтэдтэй хамта «500 үдэр» гэһэн программада ородог хуулиин проектнүүдые зүбшэн хэлсээ. Соросой жаса ба «Арнольд Фортас энд портер» гэһэн мэдээжэ юридическэ фирмэ тус уулзалгые эмхидхээ юм.

«России болон Холбоото Штадуудай хоорондо харилсаа холбоо тогтоолгодо, РСФСР-эй экономическа хүгжэлтэдэ хамтаараа хэгдэһэн хүдэлмэри ехэ удха шанартай байха»,— гэжэ уулзалгын дүнгүүдээр үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ РСФСР-эй Верховно Соведэй бюджедэй, түсэбүүдэй, налогууд болон сангуудай талаар комиссиин түрүүлэгшэ Ю. М. Воронин мэдүүлээ һэн. Вашингтондо хамтаараа хаража үзэгдэһэн хуулиин документнүүд нарижуулан һайжаруулагдаа, тиимэһээ Москвада тэдэниие эсэслэн бэлдэлгые нилээн түргэдхэхэ байха,— гэжэ тэрэ онсолон заагаа һэн.

Гарвардын университедэй, Гарвардын хуулиин һургуулиин, Иллинойс ба Мэриленд штадуудай университедүүдэй, США-гай эрдэмэй бусад түбүүдэй эрдэмтэд уулзалгада хабаадаһан байгаа. РСФСР-эй мэргэжэлтэдтэй хамта тэдэнэр дэлгүүртэ республикые шэлжэн оруулха элдэб асуудалнуудта хабаатай хуулиин 23 проект хаража үзэһэн, дурадхалнуудые оруулһан байгаа.

«России хуулиин проектнүүд һайнаар бэлдэгдэнхэй,— гэжэ «Арнольд Фортас энд портер» фирмын түлөөлэгшэ У. Роджерс ТАСС-ай корреспондентын асуудалнуудта харюусаха зуураа хэлээ һэн.— Гэбэшье эдэ документнүүдэй авторнуудай дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда хүдэлөөгүй байһаниие мартажа болохогүй. Тиимэһээ манай дүй дүршэл болон дурадхалнууд Россида туһатай байха бээзэ гэжэ найданабди гээ һэн.

УЛААН-БААТАР. Научна эрдэм ухаа идхан дэлгэрүүлхэ талаар Монголой бүлгэмэй ээлжээтэ бэшэ съезд эндэ үнгэргэгдөө. Орон дотор олон партиин батадхагдажа байһан политическэ шэнэ эрхэ байдалда нийтын энэ эмхидэлэй ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдые тодорхойлхо гээшэ съездын зүблэхэ зүйлэй гол асуудал байба.

Оронной бүхы регионуудые ба политическэ шэнэ хүсэнүүдые түлөөлһэн 200 шахуу делегат съездын хүдэлмэридэ хабаадаа һэн. Тэдэнэр бүлгэмэй хүтэлбэрилхы зургаануудые бүридхэбэ.

Һүүлэй арбан жэлдэ тус бүлгэм өөһэдөө өөһэдыгөө хангаха гуримаар хүдэлнэ. Хүтэлбэриин аппарадта техническэ хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта оройдоол 12 хүн хүдэлдэг. Гэбэшье 7 мянга гаран лекторнууд арад зоной дунда эрдэм мэдэсэ нэбтэрүүлдэг юм.

ТОКИО. Худалдаа наймаае ба городой экономикын бусад һалбаринуудые үмсын болгоходо туһалхын тула Москвада тусхай урьһаламжа үгэхыень эндэ ерээд байһан Моссоведэй түрүүлэгшэ Г. Х. Попов гадаадын партнернуудые уряалба. Гадаадын журналистнуудай эндэхи клубта болоһон пресс-конференци дээрэ тэрэ энээн тухай мэдүүлээ һэн.

Үмсын боложо байһан магазинуудые түхеэрэлгэдэ, тэндэ хэрэгтэй эд бараа худалдажа абалгада абтаһан урьһаламжа мүнгэн хэрэглэгдэхэ юм гэжэ Моссоведэй түрүүлэгшэ хэлэбэ. Түрүүшын һаранuудта хүдэлхэдөө, ажахыгаа ашаг үрэтэйгөөр эрхилхэ аргатай байһанаа харуулһан үмсын худалдаа наймаанай предприятинуудай эзэдтэ валютадай туһаламжа үзүүлэгдэхэ ёһотой,— гэжэ Г. Х. Попов онсолон заагаа һэн.

Моссоведэй делегациин албанай хэрэгээр Токиодо байха үедэнь хоёр хотын хоорондо хани ёһоной холбоо тогтоохо тухай хэлсэгдэһэн байгаа. Японой ниислэл хотын делегациин албанай хэрэгээр Москва ошохо үедэ зохихо хэлсээнэй уг удха зүбшэн хэлсэгдэхэ юм. 1991 оной апрельһээ тэрэ бэелүүлэгдэжэ эхилхэ ёһотой.

КАИР. Израильда һууринжахаяа ерэһэн 18 мянган совет еврейнүүд СССР-тэ һөөргөө бусаха тухай документнүүдые совет консульстводо үгөө, гэжэ Израилиин «Давар» газетэ мэдээсээ һэн. Тиихэдээ Тель-Авивтахи СССР-эй Генеральна консульствын түлөөлэгшые газетэ гэршэ барьа һэн. Израильһаа СССР-тэ бусаха ябадалай гол шалтагаанууд гэхэдэ, эндэ үгтэһэн хүдэлмэри, ажабайдалайнь ёһо заншалнууд хүнүүдэй һанаанда хүрэнэгүй, сэдьхэжэ ябаһан бодолнуудынь бэелүүлэгдэхэ аргагүй байна. Гадна Израильда гэр байрын талаар байдалынь муу, мүнгэн зөөри дуталдадаг.

Соёлой hонин

hАНАМЖАНУУД ЭЛДЭБ БАЙГАА

Буряадай республикын Хүгжэм зохёогшодой холбооной байгуулагдаhаар 50 жэлэй алтан ойдо зорюулагдаhан пленумэй программын ёhoop, буряад дуунай концерт оперо болон балетэй театрай ордон соо болоhон байна. Республикымнай мэдээжэ дуушад — Россин Федерациин габьяата артистнар Галина Шойдагбаева, Вячеслав Бальжинимаев, Болот Бороев, СССР-эй арадай артистнар Ким Базарсадаев, Дугаржаб Дашиев, Буряадай ССР-эй габьяата артистнар Доржо-Ханда Галсанова, Максим Раднаев, залуушуул Татьяна Шойдагбаева, Елена Шараева гэгшэд концертдэ хабаадаа. Энэ үдэшэ мэдээжэ болоhоншье, шэнэшье дуунууд олоор зэдэлээ hэн. Дирижер В. Галсановай ударидалга доро ехэ оркестр хүгжэм наадажа үгөө. Буряад драмын академическэ театрай залуу артистнар Эржена, Саян Жамбаловтан концертын программые хүтэлэн ябуулhан байна.

Концертын hүүлээр харагшад hанамжануудаараа хубаалдаhаар таража байгаа hэн. Намтай зэргэлээд hууhан нүхэрэй hанамжа иимэ байба:

— Мэдээжэ дуушаднай ходо дууладаг дуунуудаал мандаа дурадхабал даа. Шэнэ дуунуудые шагнаа hаа, hайн hэн. Тиихэдэ оркестрэй хүгжэмэй айхабтар шангаар наярха гээшэнь. Энээнhээ боложо, дуушанай хоолой зарим тээнь дуулдахаяа болишоно. Үшөө тиихэдэ программые ябуулhан хүбүүн басаган хоёр алдуунуудые хээ. Жэшээнь, Георгий Дашабыловые композитор болгожорхёо.

Д. ДОРЖИЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Д-Х. Галсанова, дирижер В. Галсанов; 2. Б. Борсоев дуулана.

Эрхүүгэй областиин дэбисхэр дээрэhээ 1930—1940-оод онуудай үедэ үндэhэгүйгөөр гүрдэлгэ хардалгада ороhон эрхэтэдэй сагаарүүлагдаhан тухай СССР-эй Прокуратура болон КГБ-гэй управлени мэдээсэнэ гэбэл:

Мылзенов Бабу Будаевич, БАССР-эй Түнхэнэй районой Улаан-Горхон hууринда 1903 ондо түрэhэн, лама, 1932 он;

Мылзенов Дандар-Боржа Будаевич, Түнхэнэй районда 1900 ондо түрэhэн, лама, 1932 он;

Мылзенов Даша Гомбоевич, Түнхэнэй районой Улаан-Горхондо 1908 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Мылзенов Дымбыр Шойдоновч, Түнхэнэй районой Жэмhэг hууринда 1906 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Мылзенов Дылык Галсанович, Түнхэнэй районой Улаан-Горхондо 1880 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Хүн ба үе сог

НЭРЭ НЭРЭЭРНЬ ДУРДА

Мылзенов Ложон Галсанович Түнхэнэй районой Хэрэн hууринда 1883 ондо түрэhэн, лама, 1932 он;

Мылзенов Самбу Намсараевич, Түнхэнэй районой Улаан-Горхондо 1890 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Мылзенов Содном Намсараевич, 1893 ондо түрэhэн, Хэрэнэй дасанай лама, 1932 он;

Мылзенов Зана Галсанович, Улаан-Горхондо 1900 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Пежемский Иван Данилович, Түнхэнэй районой Загта hууринда 1900 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Пежемский Калистрат Анисимович, мүн лэ тэндэ 1876 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Пермяков Василий Семенович, Түнхэнэй районой Нюрха нютагта 1883 ондо түрэhэн, таряашан, 1932 он;

Полубенцев Дмитрий Федорович, мүн лэ тэндэ 1886 ондо түрэhэн, таряашан, 1930 он;

ИИМЭ СПИСОК СААШАДАА ҮРГЭЛЖЭЛХЭ.

АЖАГЛАЛТА: 1. Список соо обог, нэрэ, отчествын hүүлээр түрэhэн газарынь, ониинь, юу хэжэ байhаниинь, түшаагдаhан ониинь заагдана. 2. Эдэ эрхэтэдэй сагаарүүлагдаhан сагынь —1988—1989 онууд.

Областиин прокуратура бо-

НЮТАГАЙХИДАА БАЯСУУЛБА

Марина Доржиева Нарhатын дунда hургуулида hуража ябахадаа, уран hайханай хоралгада шуналтайгаар хабаадажа, гургалдай hайхан хоолойтой байhанеараа нютагайнгаа зондо магтуулдаг hэн. Тиихэдэ 10-дахиин hүүлээр хаана ошожо hурахаяа шиидэнхэй, дуушан болохоёо ойлгонхой ябаhан юм. Тиигэжэ Улаан-Үдын хүгжэмэй училищиин дуунай таhагта орохоор шалгалта эрхимээр бэриhэн юм. Училищияа эрхимээр дүүргэhэнэй hүүлээр хэдэн жэлэй туршада «Байгал» ансамбльда дууhаа.

Зүгөөр басаганай сэдьхэлдэ ходол нэгэ юумэн дутуу шэнги ябадаг байгаа. hанаалынь гэхэдэ, саашадаа hуража, мэргэжэлээ дээшэлүүлхые хүсэдэг hэн. Тиигэжэ табан жэлэй урда дууша басаган Москва хото зориhон байна. Шалгалта эрхимээр түшаажа, Гнесинүүдэй нэрэмжэтэ гүрэнэй искусствын дээдэ hургуулида абтаа hэн. Эндэ hуража ябахадаа, мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ аргатай болобошье, баhал сэдьхэлдэнь дутуу дундань, hанаалынь зобсобо. Юун бэ гэхэдэ, мүнөө сагта буряад арадай дуунуудые гүйсэдхэдэг дуушад хомор шэнгеэр hанагдаба. Тиигэжэ буряад арадайнгаа эхэ хэлэн дээрэ мартагдажа байhан арадай дуунуудые гүйсэдхэхэ гэhэн зорилго табинхай. hуралсалай забhарлал — амаралтада нютагаа бусахадаа, амархые мэдэнгүй, Яруунаа соогуураа ябажа, урданай дуунуудые басаган суглуулдаг заншалтай болонхой юм.

Октябрь hарын 23-да Нарhатын соёлой байшанда нютагайхидайнгаа урда тоосоото концерт үгэбэ. Тиихэдээ «Үншэн сагаан ботогохон», «Таргынгээ холисоогой хиисэндэ», «Утахан Ононой эрьедэ», «Манай кавалери» гэхэ мэтэ дуунуудые ирагуу гоёор дуулажа, нютагайхидаа яhала хужарлуулба гээшэ. Концертын hүүлээр нютагайхидынь саашадаа ирагуу дуунуудаараа Яруунаа суурхуулжа ябахыень үрөөбэ.

Д-Н. ХАЛХАРОВ,
манай штатнабэшэ корр.

Спорт

ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЫН АМЖАЛТА

Эрхүү хотодо Олимпиин наадануудай чемпион Констан Григорьевич Вырупаевай шанда хүртэхын түлөө бүхэсоюзна мүрысөөн боложо дүүрэбэ. Классическа барилдаагаар үнгэргэгдэhэн энэ мүрысөөндэ Москва, Ленинград, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын хото городуудай суглуулагдамал команданууд хабаадаhан байна. Манай республикаhаа зургаан барилдаашадай гурбаниинь түрүү hууринуудта гараhан байба. Жэшээнь, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй студент, СССР-эй спортын мастерта кандидат Зоригто Балданов 62 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, аяар зургаан спортсменние диилэжэ, хоёрдохи hуури эзэлбэ. Тус институдай түүхын факультедэй нүгөөдэ студент Константин Степанов мүн лэ хоёрдохи hууринда гараhан байгаа. Тиигэжэ эдэ хоёр классическа барилдаагаар СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргэбэ. Лесотехникумэй студент Сергей Пашков 57 килограммай шэгнүүртэ гурбадахи hуури эзэлжэ, мастерта кандидадай норматив дүүргэбэ.

Урдандаа классическа барилдаагаар СССР-эй спортын мастер болоhон, мүнөө профсоюзуудай спортын бүлгэмэй тренер С. Г. Добрынин эдэ спортсменүүдые hурган хүмүүжүүлээ юм.

Н. КАЛАШНИКОВ,
тренер.

Футбол

СЕЛЕНГА—СКА—1:1

«Сэлэнгэ»: Константин Кабунов, Сергей Иванов, Юрий Головко, Орсной Озиев, Владимир Чумаков, Сергей Кокорин, Валерий Истомин, Олег Соболев, Юрий Гришин, Леонид Иванов Александр Алферов;

СКА: Эльхан Расулов, Игорь Захаров, Андрей Мохчанов, Виктор Чуконцев, Алексей Поддубный, Александр Толмачев, Юрий Шпирюк, Михаил Семенов (Владимир Сыроткин), Игорь Макиенко (Андрей Базанков), Игорь Протасов (Виталий Машкин), Олег Киселев;

Мүрысөөнэй судьянууд — республикын категориин судьянууд Сергей Лисковой, Юрий Гурулев, Александр Калачиков (буктадаа Шэтэ), судья инспектор Владимир Стародумов (Владивосток).

Айлшаар манайда ерэhэн Хабаровскын футболистнууд зоно соогоо эрхим командануудай нэгэ гэжэ тодорhоор үнинэй ааб даа. Эдэнэр 1957, 1958, 1961, 1979, 1987 онуудта зонынгоо чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэhэн юм. Тиигэжэ эдэнэр хэдэн жэлэй туршада нэгэдэхи лигэдэ наадажа ябахадаа, добтолго, хамгаалга hайнтай команда гэжэ нэрлүүлдэг байhан юм. Зүгөөр гурбан жэлэй саада тээ тус лигэдээ hүүлшын hууринда гарахадаа, дахинаа манай зонодо наадаха болоо бэлэй. Тиихэдэ түрүүшын хоёр жэлдэ hанаhанда хүрэжэ наадаагүй гээшэ. Харин байгша ондо эдэнэр дүн хамта 33 очко абажа, мүрысөөнэй таблицада дүрбэдэхи hуури эзэлжэ ябана. «Сэлэнгын» футболистнууд байгша оной майн 17-до эдэнэртээ айлшалхадаа, талмайн эзэдтэ 4:1 гэhэн тоотойгоор шүүгдэжэ ерэhэн юм.

Байгша ондо үнгэргэгдэhэн hүүлшын наада үзэхэ дуратайшуул стадиондоо олоороо сугларaa гээшэ. Эдэнэр «Сэлэнгынгээ» футболистнуудай эндэ хэр зэргээр наадажа, тэрэ шүүгдэhэн хариугаа ягаад абахыень хүлеэгээ бшуу. Юуб гэхэдэ, айлшадай хамгаалга хэхэдээ бэрхэ, хурдан солбонсоо добтолдог тухай hураг суу тараhаар үнинэй ха юм.

Нааданшье түлэгтөө оронхой, хоёр командын футболистнууд өөhэд өөhэдынгөө тала хамгаалжа, тоо нээлгэхэгүй гэhэн эрмэлзэлдэ абтанхай. Тиигэжэ нааданай түрүүшын хахадта хоёр командын футболистнууд ээлжээ ээлжээгээр хэдэн удаа углууhаа бүмбэгэ нааданда оруулжа байгаад, добтолго эмхидхэнэ.

Уулзалгын хоёрдохи хахадай эхилэмсээр «Сэлэнгын» добтологшо Леонид Иванов абаhан бүмбэгээ айлшадай воротагай баруун талын дээдэ булан руу онобшотойхоноор сохижорхибо. Бүмбэгын урдаhаа hурэhэн айлшадай вратарь тэрэниинь арай шамай үрдижэ, воротa дээгүүрээ саашань эльгээнэ. Энээнэй удаа тоо нээхэ эрмэлзэлдэ абтаhан манай футболистнууд хэдэн удаа hайн добтолго эмхидхэжэ, айлшадай хамгаалагшад, вратарине мэгдэхээхэ юм. Командын гэшүүд Сергей Кокорин, Александр Алферов, Леонид Иванов, Юрий Гришин гэгшэд яhала оролдосо, эдэбхитэйгээр наадана. Зүгөөр сохиhон бүмбэгэнь ворота руу орожо үгэнэгүй. Иигэжэ добтолго, хамгаалга хэжэ ябаад наадаhан эдэнэр, гэнтэ урагшаа гараhан шуран хурдан футболист Александр Толмачевые воротадаа дүтэлүүлбэ ха юм. Яаха аргагүй болоhон «Сэлэнгын» хамгаалагша Сергей Иванов тэрэниие дайража, унагаажархёо. 11 метрэй ялын бүмбэгэ тэрэнь сохижо, одоошье тоо нээбэл даа. «Сэлэнгын» футболистнууд ээлжээтэ добтолгоёо үргэлжэлүүлбэ. Нэгэ тиимэ добтолгын болоходо, Олег Соболев абаhан бүмбэгээ Александр Алферовто дамжуулаа бэлэй. Тэрэнь бүмбэгээ сэхэ ворота руу сохижорхино. Шангаар сохигдоhон бүмбэгые айлшадай вратарь Эльхан Расулов барижа шадангүй, тэрэнээ гэдэргэнь эльгээбэ ха юм. Энэл үедэ воротагай дэргэдэ бии болоhон Владимир Чумаков тэрэниинь сохижо, тоо нээбэ. Энээгээр hүүлшын, түгэсхэлэй наадан дүүрэжэ, хоёр командын футболистнууд нэгэ нэгэ очко өөhэд өөhэдтөө бэшүүлбэ. Энэ нааданай удаа Хабаровскын футболистнууд зонын командануудай дунда эзэлhэн дүрбэдэхи hуурияа алдабагүй.

Южно-Сахалинскын «Сахалин», Шэтын «Локомотив», Петропавловск - Камчатскын «Вулкан» команданууд зонын футболистнуудай дундаhаа шалгаржа, түрүүшын гурбан hуури эзэлhэн байна. Бусад командануудай хэдыдэхи hуури эзэлhэн тухай мүрысөөнэй таблица hаяын номернуудай нэгэндэ толилогдохоор хараалагдана.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

УРАН БЭЛИГЭЭ ХАРУУЛНА

Монголой Арадай республикын Дархан хотодо Буряадай соёлой, искусствын болон уран зохёолой үдэрнүүд нээгдэбэ.

Буряадай делегациин бүридэлдэ артистнар, уран зохёолшод, композиторнууд, уран зурааашад, кино-видео-нэгэдэлэй. телевидени болон радиогой хүдэлмэрилэгшэд оролсоно. Жэшээнь, филармониhоо «Байгал», «Ритмы Байкала» ансамбльнууд (41 хүн) ошоо. Уран зохёолшод А. Бадаев, Д. Дылгыров, С. Ангабаев, композиторнууд С. Манжигеев, П. Дамиранов, уран зураашад Б. Доржиев, Б. Лыксоков, Т. Дашиева, В. Доржиев, буряад драмын театрай артистнар Ц-Д. Пурбуев (театрай директор), М. Елбонов, Н. Токуренова, Ч. Ринчинов гэгшэд бии.

Буряадай соёлой, искусствын болон уран зохёолой үдэрнүүд ноябрин 6 болотор үргэлжэлхэ юм.

Манай корр.

Рассказ — *Гунга ЧИМИТОВ*

УУЛЗАЛГА

(Түгэсхэл. Эхиниинь ноябрин 1-нэй номерто).

III.

Янжима Дугаровнагай нүгөөдэрынь ерэхэдэнь, Доржиев саб сагаан самса дээрээ галстук зүүhэн, хара костюм үмдэhэн юумэ үүдэндээ угтаба. Сэрэгэй дарагар өбхэгэр хубсаhанай hүүлээр эгээлэй костюм үмдэhэн Булад хүбэнгөөр хэжэрхиhэн хүүгэдэй нааданхай баабгайдал адли өө-мөөгүй монсогорхон, зөөлэн бамбагархан юумэ шэнги үзэгдэбэ. Теэд тэрэнэй шэнэ янзын түхэл маяг тэрэниие уруу дараа бэшэ, харин үшөө илдам налархай, үхибүүн мэтэ хөөрхэн, аха дүү мэтэ дүтэ өөрын болгоно.

— О-hoo! Үбшэлhэн хүн бэшэ, айлшаар ябахаа байhан шэнгилши,— гэжэ Янжима Дугаровна энеэбхилэн хэлэбэ.

— Тиимэ, би айлшаниие хүлеэжэ байнаб.

— Ямар айлшан бэ?

— Шамайе...— гээд, Булад Янжима Дугаровнагай дэгэл тайлалсажа үлгөөд, таhалгын нээлгэтэй үүдэ руу заан:— Тиишээ ороё,— гэбэ.

Таhалгадань ороходонь, үнэхөөрөө, урда тээхидэ орходоо сэбэрлэгдэhэн, ханаhаа холо болгоhон столынь сагаан хушалтатай, дээрэнь хоёр хүнэй эдеэлхээр аяга табаг табигдажа эхилhэн байба.

— Энэмнай юун гээшэб?— гэжэ Янжима Дугаровна гайхан асууба.

— Би эдэгээб, Янжима, мүнөө минии айлшан больш даа,— гэжэ Булад гүйнгяар хэлэбэ.

Булад үгэ дууламгайгаар түргэн ошожо, сайн халбага асаржа үгөөд, Янжима Дугаровнагай хажууда стул дээрэ hуужа, жаахан үхибүүндэл, амаа ангайн, хэлээ утаар гаргаба.

— Нэрээшье баргтай боложо байгаа хүн байнаш. Гансал хүйтэн юумэ ууж болохогүй. Архи бүришье...— гэжэ үзэhэнэйнгөө hүүлээр хэлэбэ.

— Тиимэ, тиимэ, би мэдэхэб... Зай, hуугыш даа, би энэ гэhээр сай түхеэрөөдхиhүүб.

— Үгы энэ hамгаш хаана гээшэб? Ажалhаа ерээдүй гү?— гэжэ Янжима столдо hууханаа тэндэ асууба.

— hамган?..— гэжэ үг-маг гээд, Булад торсолдошобо.— Бидэш hалаа тоонойбди.

— Юу хэлэнэ гээшэбши?— гэжэ гайхан асууба.

— Анханайл таарахагүй хоёр байhан байшообди.

— Яашоо юм гээшэб? Яhала удаан hуугаа ха юмта,— гэжэ Янжима Дугаровна айпай hандаржа байhанда үнэн зүрхэнhөө голхорон хэлэбэ.

— Олон жэлдэ hуухын hуугаа зон бээзбди... Теэд нэгэтэ нэгэ болохо юумэн лэ болоол даа... Тиигээдшье бидэниие халашагүйгөөр холбохо үхибүүнш бии бэшэ даа...

— Эбтээ ороно бээзт даа.

— Үгы! Энэш бусалтагүйгөөр шиидхэгдэhэн асуудал! Зай, энээн тухай хүрөө! Сай ууя.

— hая халууржа хэбтэхэдээ гансаараа байhан болоногши?

— Тиигээ.

— Теэд юундэ намда hая хэлээгүйбши? Эмшье асаржа үгэхэ байгаа губи...

— Бараг аяб даа, хажуудахи хүршэ хүгшэмнай ходо эрьежэ байгаа.

Булад хүл табин гэр соогуураа гүйнэ, энэ тэрэ юумэ асарна, абаашана, hууриинь hэлгээд табина. Теэд эрэ хүнэй хүлгэхэдэ гэр соохи юумэнэй үлүү зохид болодоггүй хада, тиигээдшье hая үбшэлhэн Булад hэдэрнэ аа гү гэжэ hанаагаа зобоhон дээрэhээ Янжима Дугаровна туhалха гэжэ бодобо.

— Би туhалхаяа ерээб,— гэжэ кухнида ороходонь:

— Үгы бэд даа, ши эсээ ёhотойш, ошоод амаржа hуу. Ябая, би шэнэ журнал шамда үгэhүүб,— гээд, Булад гараа түргөөр аршажа, Янжима Дугаровнаа тохоногhoонь халта дүнгэн, таhалгада асарба.

Янжима Дугаровна шэнэ почто үзэжэ байтараа, таг дээрэхи номуудай дунда фотоальбомой байхые обёоржо, тэрэниие абаба.

Альбом соо ехэнхидээ сэрэгэй хубсаhатай хүнүүдэй зурагууд байба. Буладай нүхэдынь, сэрэгэй албанда суг ябаhан хүнүүдынь хэбэртэй, Буладай зурагуудшье ехэ олон. Янжима Дугаровнада өөртэнь хадагалаатай байдагтал адли зураг дээрэhээ Булад урдаhаань энеэбхилэн hууна. Энэнь бэшэ зурагуудта орходоо, урин hайханаар, танигдаагүй олон хүн соо гансаараа байтараа урданайнгаа эжэл нүхэртэй уулзаhан мэтээр үзэгдэбэ. Яахадааб гэхэдэ, энэ зураг залуу наhанайнь уйдхар гунигай, хоёр хасар дээгүүрнь мүхарилдаhан дабhан шэнги гашуун нулимсынь гэршэ мүн шуу. Хажуудань hамгантаяа ороhон зураг байна. Буладайнь өөгшөөн уриханаар харахадань, дураа гутаhан юумэдэл, hамганиинь зураг бүхэнhөө хурса харасаар сэб сэхэ шэотэнэ. Шэрүүхэн зантай хүн хэбэртэй. Хэдэн олон зураг дээрэ нэгэш энеэбхилнэгүй. Тиимэ сэбэрш бэшэ хэбэртэй. Али фото-зурагта гоё бэшээр ородог байгаа гү даа? Юуб гэхэдэ, үни хада нэгэ дахин үйлсэдэ халта хараходань, яhала зохид шэнгеэр үзэгдөө hэн.

Альбомой үргэлжэ хуудаhые ээлhэн зураг гаража ерэбэ. Тэндэ майор зэргэтэй Булад сэрэгэй нэгэ ехэ даргын гарhaa орден гү, али медаль абажа байна. Ямар нэгэн габьяа гаргаhан байгаа гээшэ гү, али үни удаан сэг соо Эхэ орондоо үнэн сэхэ алба хэhэнэйнь түлөө энэ шан барюулагдаhан байгаа ха гү?... Бухы талаараа түшэг тулгууритай, урагшаа hанаатай хадаа аяар хорин долоон жэлдэ сэрэгэй албанда ябаа юм ааб даа.

Үшөө нэгэ хуудаhа hэхэхэдэнь, залуухан айлайхи хоорондоо үхибүүгээ тэбэринхэй урдаhаань миhэрэлдэн байба. «Лаб лэ жаахан үрэнь эхэ эсэгэ хоёройнгоо нюур шарайда иимэ баяртай хүхюун гэрэл татаа ёhотой даа»,— гэжэ бодохотоёо адли Буладтан гансашье үхибүүтэй hаа, иигэжэ hалахагүйл hэн даа гэжэ бододжибо. «Баарhан даа, Булад. Нэгэтэ хүршэ айлайнгаа үхибүүтэй болоhон тухай бэшэхэдээ, ехэ баярлан, үхибүүень хөөршөөн, hайхашаан бэшээ агша hэн. Хүүгэдтэ дуратайл байhан байха даа. Теэд хуби заяаниинь юун гэhэн шэрүүнээр зохироо гээшэб!»— гэжэ бодон, альбомоо харахаа болишоод, миин ирасагаан hуутарнь, өөрын үнинэй шарлашаhан зураг нюдэндэнь торсолдошобо. Янжима Дугаровна өөрынгөө зурагые эндэ байха гэжэ hанаагүй дээрэhээ сошожо абаба.

— Үгы энэ минии зураг хааhаа абаабши?— гэhээр альбомоо бариhан зандаа кухнида гүйжэ ошобо.

— Өөрhөөш эрижэ ядахадаа, хүнhөө абаа hэм.

— Хэээ?

— Үшөө шамтай бэшэлсэдэг байхадаа.

— Хэнhээ гээшэб?

— Энэмнай нюуса... Зай, саймни бэлэн болобо. Ошожо сайлая,— гээд, гүсээ баряад, тэдэнэр хоюулаа таhалгада оробо.

IV.

Янжима Дугаровна сагай ехэ түргөөр үнгэрhые гайхаhаар hуурихаа бодобо. Тэрэнэй стол дээгүүрхи юумэ хуряаха гэжэ байтарнь, Булад ара тээhээнь дүтэлжэ, нэгэ гараараа бэеынь тэбэреэд, нүгөө гараараа табаг тээшэ hарбайhан гарынь дээрэhээнь бариба.

— Янжима...— гэжэ тэрэнэй ехэ эбдүүсэн дуугархада, түргэ түргөөр амилhан халуун амиинь эхэнэрэй шэхэ хасарые сорьён байба.— Би шамда эгээн шухала юумээ хэлээдүй байнаб,— гэжэ ойро зуура байд гээд, амяа даран дуугарба.

Буладай үгээ дүүргэнгүйгөөр баhа абяагүй болошохадонь, Янжима Дугаровна тэрээн тээшэ эрьелдэн харахадаа, сошожо абаба. Тэрэ ами наhанайнгаа асуудал шиидхүүлхээ байhандал сэдьхэлээ хүдэлгэжэ, шэг шарайгаа хубилганхай юумэ байба. Янжима Дугаровна тэрэниие хайрлан энхэрхэ сэдьхэлдэ гансата абтажа, ямар юумэнэй итэрээ зобооhыень элирүүлхэ гэншьегүй:

— Булад...— гэжэ хайрата үридөө хандаhандал уриханаар дуугарба.

— Янжима, хоюулаа айл болоёл даа,— гэжэ Булад хэлээд, ялалзаhан нюдөөрөө сэхэ урдаhаань гэтэбэ.

Иимэ юумэ хүлеэгээгүй байhан Янжима Дугаровна гайхаhандаа халта миhэд гээд абаба. Теэд юундэ энеэбхилээ гээшэбиб гэжэ тэрэ дороо халаглаа hэн. Яахадааб гэхэдэ, Буладай шарай улам ехээр барайжа, баруун хасарынь түргэ түргэн татагад гээд, нюдэнэйнь хараса далтиран, доошоо болошобо.

Янжима Дугаровна бээ барингүй даб гэжэ, Буладай үбсүүндэ нэнгэшэбэ. Буладай ямар хүн байhые мэдээгүй дээрэhээ, мэдэхэ гэжэ оролдоогүй дээрэhээ тэрэ үни холын сагта хэды ехэ алдуу хэжэ, тэрэ алдууhаа боложо өөртэнь үнэн сэхээр дуратай байhан хүниие, мүн өөрыгөө зобооhоноо hая ойлгоhондоо гү, али хорёод жэлэй туршада сэдьхэлэйнгээ оёорто домоглон дурсажа ябаhан хүнэйнгөө сээжэдэ түрүүшынхиеэ нэнгэжэ, дулаахан бэеынь үнэрые хоншуурхан үнэсэжэ баярлаhандаа гү, али яаhандааб, бээ барингүй бархиршаба.

Булад ехэ таашаархан, бархирхаа болихынь аргаданшьегүйгөөр, нэгэ гараараа тэбэреэд, нүгөө гараараа дүмүүхэнээр толгойень эльбэн байжа:

— Янжима, шамайе анха түрүүн хараhан сагhaa хойшо шам тухай hанаандаа ото ээлэгдэн ябааб, хорёод жэлдэ гажарhан сэдьхэлым тэниилгыш даа. Энэ гүйлтадам арсаа hааш, бухы ажабайдални ямарш удхагүй болон хоохорхол... Таби хүрэхээ ябаhан аад, гэр бүлэдөөш түбхинөогүйем мэдэнэ ха юмши,— гэжэ дээрэ дээрэhээнь хэлээд, баhа абяагүй болошобо.

Янжима Дугаровна аргааханаар Буладай гарhaa сүлөөржэ, нюураа угаахаяа ябашаба. Ехэсгэй эхэнэр аад, үхибүүн мэтэ бархирhандаа аягүйрхэhэндэл уруугаа хараhан юумэ бусажа:

— Зай, биш ябахам даа,— гэбэ.

— Намда ямар харюу үгэхэбши?— гэжэ Булад урдаhаань дүтэлэн асууба.

— Тиимэ бэлэхэнээр шиидхэжэрхихэ хэрэг бэшэ ха юм даа,— гээд, Янжима Дугаровна хубсалхаар забдаба.

— Би шамайе үдэшэхэм,— гэжэ Булад хорихым аргагүй эридээр хэлэбэ.

— hайнаар дулаала, амяа бүтүүлхэ дулаан шарф боогоорой.

Тэдэнэй газаа гарахадань, хүбэн шэнги бамбагар зөөлэхэн саhан орожо байба. Оршон тойрон хон-жэн. Хүн зоншье үйлсэдэ хомор. Янжима Дугаровна Буладай дуугаржа, хүйтэн агаараар амилхагүйн тулада, өөрөө энэ тэрэ юумэн тухай сүлөө зэбдагүй хөөрэжэ оробо.

Янжима Дугаровнагай газаа ошоод, гэдэргээ харахадань, хоюуланайнь зэргэлhэн мүр зурына. Хирэ тооhогүй шэнэхэн саhан дээгүүр зэргэлэн ябажа гаргаhан энэ харгынь саашанхи хамтынь хуби заяанай харгын эхин мэтээр Янжима Дугаровнада үзэгдэжэ, үхибүүн мэтээр баярлажа хүхижэ байтараа, Буладай газаа удаан байжа болохогүйе hанаандаа оруулан:

— Зай, гэртээ хари даа,— гэжэ аргадан hагад дуугарба.

— Би танайда оролсоhуўб, зүбшөөгыш даа,— гэжэ Булад гүйнгяар хэлэбэ.

— Үгы, болохогүй.

— Юундэ?..

— Айлшан ерэхэнь гэжэ үхибүүдтээ түрүүн хэлээд, шамайе урихаб.

Булад ойро зуура абяагүй байhанайнгаа hүүлээр шэшэргэнэhэн хоолойгоор:

— Янжима, би дахин шамайгаа алдахаяа айнаб,— гэбэ.

Янжима Дугаровна юуш дуугарангүй, үльмы дээрээ үндыжэ, Буладай хасарые гэнтэ шангаар таалаад, гэр руугаа гүйн орошобо.

СПОРТЛОТО

«45-haa 6-ень таахa» ба «36-haa 5-ень таахa» «Спортлотонуудай» 42-дохи тиражай дүнгүүд:

«45-haa 6-ень таахa»: 1— баскетбол, 3— бобслей, 4— бокс, 13— хадаhaa санаар hолжоролго, 15— байдаркаар ба каноэгээр hэлюурдэлгэ, 38 — альпинизм.

«36-haa 5-ень таахa»: 6— дзюдо барилдаан, 7— классическа барилдаан, 14— академическэ hэлюурдэлгэ, 20— далбагата спорт, 21— тамаралга.

«45-haa 6-ень таахa» ба «36-haa 5-ень таахa» «Спортлотонуудай» 43-дахи тиражай дүнгүүд:

«45-haa 6-ень таахa»: 6— [illegible] 8—велоспорт трек, 19— [illegible] —далбагата спорт, 28— [illegible] буудалга, 32—фигурна [illegible]

«36-haa 5-ень таахa»: 2— [illegible] буляалдалгын барилдаан, 10— [illegible] бэгөөр наадалга, 25— [illegible] — футбол.

НАШ АДРЕС: 670000, УЛАН-УДЭ ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79. п. Агинское 3-40-69. Директор издательств—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана в республиканской типографии Госкомиздата Бурятской ССР. Директор 2-40-45. Заказ № 252.